

**De morbi articularii curatione tractatus quatuor / Joanne Sylvio ... auctore.
Ejusdem de morbo Gallico declamatio Lovanii in disputationibus habita.
Anno MDLVIII 18 Kalend. Januarii.**

Contributors

Dubois, Jacques, 1478-1555.

Publication/Creation

Antverpiae : Christophorus Plantinus, 1565.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/ewtpk7hy>

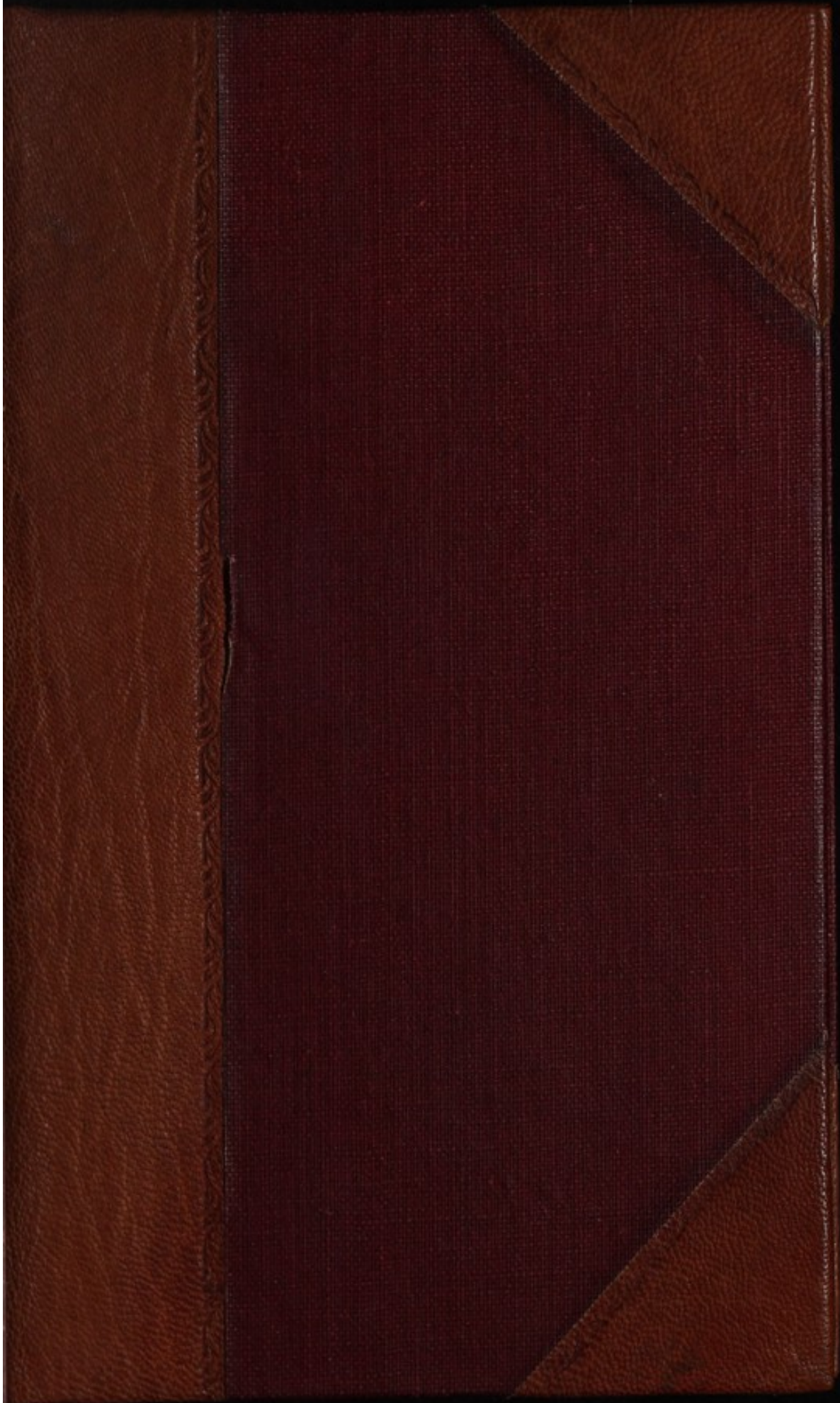
License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

**wellcome
collection**

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

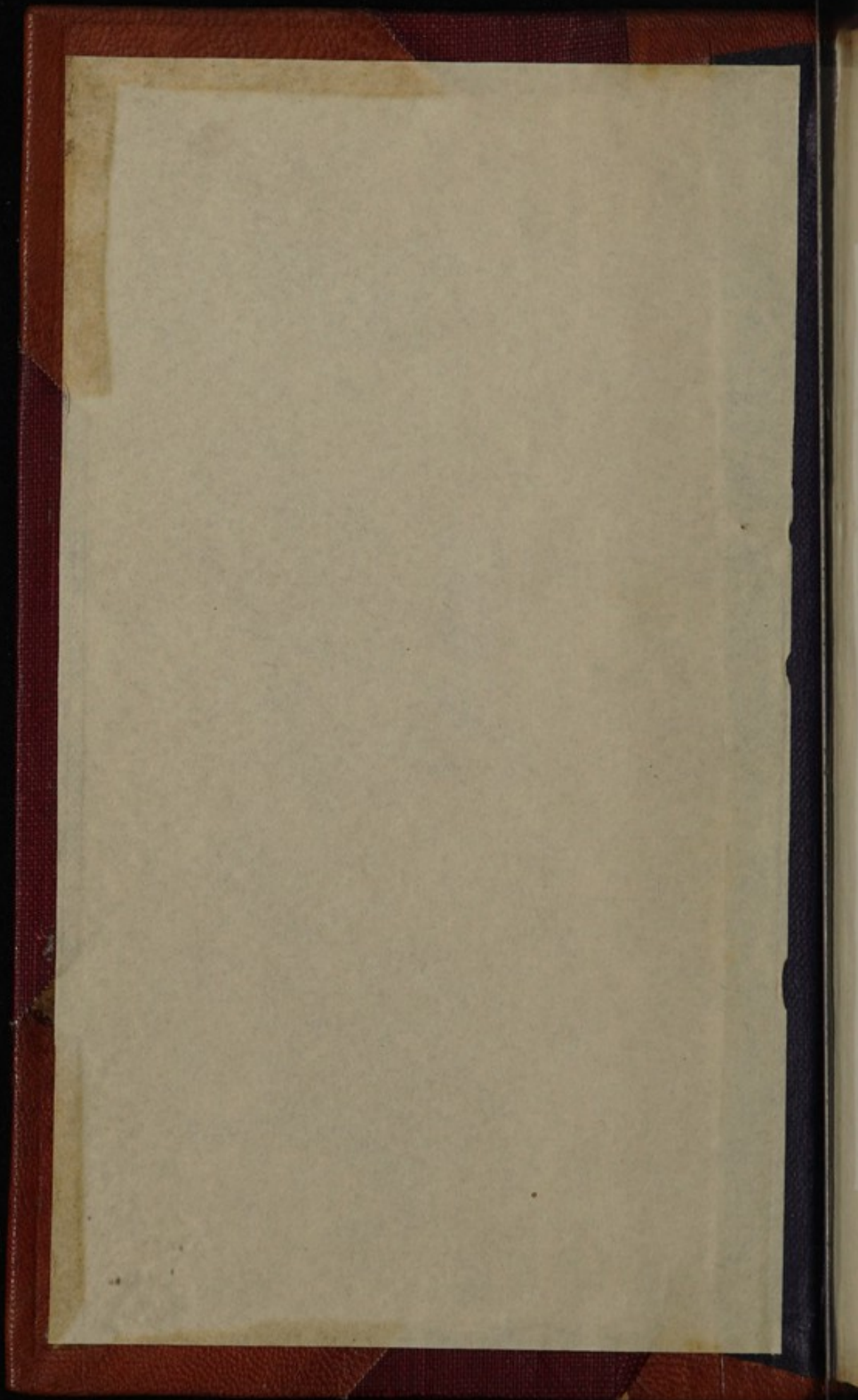
SILVIUS
MORBI
ARTICULI

1565

The Library of the
Wellcome Institute for
the History of Medicine

MEDICAL SOCIETY
OF
LONDON
DEPOSIT

Accession Number

Press Mark

SYLVIVS, J.

Variant imprint from
Wellcome 6186

65836/A

XVII₂

Francisci Looker Chirurg.

DE MORBI ARTI-

CVLARII CVRATIONE

TRACTATVS

QVATVOR,

Ioanne Syluio Insulensi, medicinam Valentianis
facienti, auctore.

*Eiusdem de morbo Gallico declamatio Louanij in
disputationibus solennibus habita. Anno, M. D.
LVIII. 18. Kalend. Ianuarij.*

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini,

M. D. LXV.

PRIVILEGII TENOR:

SANCITVM est diplomate Regio,
ne quis librum, *Ioannis Syluij Insu-*
lensis, De morbi articularij curatione, in
omnibus hisce suæ maiestatis ditionibus in-
tra annos proximos sex vlllo modo impri-
mat, aut alibi impressum importet, aut venū
exponat; præter Gulielmum Siluium typo-
graphum Regium, cui tantum hoc Priuile-
gium irrogatum est. Qui contra hæc faxit,
pœna ex sanctione multabitur; & libri im-
pressi, aut inter promercales habiti, fisco ad-
dicentur. Datum Bruxellæ xxix. Maij,
Anno 1564. Signat.

G. VVouuvere.

3

FRANCISCO RICHAR-
DOTO ATREBATENSIVM EPI-
SCOPO INTEGERRIMO, ATQVE
DOCTISS. IOANNES SYLVIVS,
S. D. P.

DVÆ NOS POTISSIMUM RA-
tiones induxerunt, Francisce Presulum
decus eximium, vt hos labores nostros,
rudes licet, & impolitos, nomini tuo con-
secraremus. Harum altera fuit, quòd humanitatis,
atque candoris tui tanta erga nos extent argumenta,
vt nisi hac via (neque enim alia possumus) nos ingra-
ti animi turpem notam effugere tentemus, eam nobis
meritò inurendam permulti censeant: Altera quòd
quum videamus alios, etiam ex vetustæ consuetudi-
nis prescriptione, virum aliquem auctoritate, & no-
mine graue cui libros suos commendent, sollicitè que-
rere: nobis sanè ex necessitate, patronum aliquem huic
nostræ foeture querèdū existimarim. Querèti verò tu
vnus inter reliquos omnes (bono, opinor, Genio aspi-
rante) precipuè occurristi, cui opusculū hoc commit-
terem. Tantus enim est auctoritatis, atque dignitatis
tuæ splendor, vt facile obtreçantium oculos perstri-
cturum tui nominis titulum, in fronte ascriptum spe-
rauerim. Quod maximè nobis vsui fore satis intelli-
go: quum non dubitem, quin bona pars eorum quæ
nostram hanc de articularij morbi curatione institu-

tionem lecturi sunt, exclamet protinus nos somniare, delirare, aut malis intemperijs agitari, qui ipsius morbi humoris qualitatem, sedem, defluxionis modum, situm, atque etiam curationem, præter antiquorum, & ferè neotericorum omnium sententiam tradiderimus. Sed magna spes habet animum nostrum, eos nonnihil de sua in libellum hunc morositate, & seueritate remissuros, vbi in ipso frontispicio tanti viri, tamque præclari titulum conspexerint. Quin & eadem forsua causa, ab ijs impetrare licebit, vt librum ipsum paulò attentius degustèt, priusquam reijciant, aut damnent: cum præsertim hac nostra memoria non desint permultorum exempla, qui aperto (quod aiunt) Marte ipsius Galeni, & antiquorum complurium sententias oppugnare, & confutare ausi sunt. Atque hi tamen Creticorum graues censuras non tantùm effugerunt: sed ratione in consilium adhibita, olei, & opera sua spæciosa obtinuerunt. Andreas ille Vesulius nostra etate humani corporis dessector clarissimus, quoties, dij boni, Galenum in sua anatomie, medicorum etiam applaudente schola, vellicat, & mordet? Nunc eum, quod in Euripide deridendo potius quàm spectandis ossibus occupatior fuerit, accusat: nunc duo brachij ligamenta ignorasse, asserit: nunc simiæ, & hominis anatomem confundere clamat. Aliàs etiam de cerebelli simplicitate vanam eius esse rationem affirmat. Quin & eò audaciæ tandem deuenit, vt asseueret (quod & apud Amatium

Lusita-

Lusitanum medicum sanè celebrem, legimus) Galenum humana corpora nunquam dissecuisse, eiusque de anatomicis administrationibus libros simiarum potius, vel canum esse, quàm hominum. Sed quid dicemus, quod lib. 4. de locis affectis cap. 1. tradat opticos nervos conspicuos habere meatus? Cùm tamen olim viri doctrina, famaque nobilis Nicolai Biesij admonitu reipsa compererimus planè solidos fuisse? Rursum Mathiolus ille Senensis rei herbarie indagator diligentissimus, quàm turpiter, & sepe lapsos in suis plantarũ, stirpiumque historijs Leon. Fuchsiũ, Brasauolum, Cornarium, Cordum, Leonicum, Manardum, Marcellum, Ruellium, Bellonium, & alios plerosque neotericorum exclamat? Imo verò neque antiquiores ab eius vellicatione immunes euadunt. Plinium sepe fodicat, Auicennam crebrò redarguit, Serapionis, & Theophrasti ab eo sententiæ non rarò reprobatur. Quin & Galenum ipsum sepe suggillare ausum comperiet, qui illius in Dioscoridem commentarios legere voluerit. Atqui hæc cùm designarit, tantũ abest, vt Aristarchorũ censura causam dicere sit coactus, vt etiam præmio donandus à doctis iudicetur. Certè ingeniũ (vt inquit ille) vbi inteditur, valet. Nullum reperiri posse fatemur, qui in summa præstet quod præstitit Gal. Sed si singula expendas, permulti extiterunt qui nonnulla absolutius perfecerunt. Quare minimè mirum videri debet, quod Ioannes Fernelius Philosophus absolutissimus & mate-

ri.e medicæ indagator acutissimus, postquam omnibus ingenij, & mentis viribus articularij morbi essentiam perscrutatus esset, aliquid de ea pronuntiauerit quod à paucissimis animaduersum, aut traditum fuerit. Quum præsertim tam validis, tamque rationi consonis argumentis fulciat quæ scribit, ut nisi quis ceruice sit plusquam adamantina, in eius sententiam, non modo pedibus sed toto corpore descendere debeat. Ego sanè ubi ab aliorum multorum lectione, me ad ea quæ de arthritico malo scripta reliquit, transtulissim, percepi virum summo ingenio præditum incredibili labore huius morbi originem, et materiam inuestigasse. Quum reliqui propè omnes, aut minus anxie, aut ex aliorum sententijs de illis fuerint loquuti. Atque utinam viro superstiti tam diu fata pepercissent, dum morborum curationes (nam & id ei in animo fuisse, ex eius intimis amicis accepi) scriptis mandasset. Nihil unquam arbitror medicinam facientibus vtilius, aut magis necessarium in lucem emitti potuisse. Tametsi bona ex parte, veluti protenso digito nobis arthriticæ afflictionis curationem demonstrarit, dum eius causam, dum signa, dum noxij humoris qualitatem, dum locum in quo resideat, dum denique per quas vias ille ad articulos permeet tam consummatè nobis descripserit. Ego quidè, hac strata via, hoc quidquid est operis lubentius, atque securius aggredi sum ausus. Prius tamen (ut ingenuè fatear) super hac re viris aliquot consultis arte medica illustribus: Sed præcipuè

cipuè Nico. Biesio, & Gabriele Ayala. Quorum hic modo in celebri Antuerpiensium emporio maxima cum laude medicinam exercet, vir me hercle comitate, modestiaque prorsus amabilis, & supra medendi artē etiam poëseos (ut iam libri eius aliquot, quos luce donavit, carmine in re medica doctissimo, & felicissimo conscripti, testantur) peritissimus: Ille verò in academia illa Louaniensi artem medicam tanta dexteritate, & tam amplis Hippocratis, Galeni que opibus instructus profitetur, ut auditores suos (quemadmodum & ipse testari possum) in maximam sui admirationem adducat, trahat, rapiat. Sed huius viri laudes, vel me tacente, satis, superque decantaturi sunt libri doctissimi qui iam frequētibus hominum manibus teruntur. Horum igitur utriusque potissimum usus perbenignè consilijs, & sua su, manu tabulae apposui. Quod mihi precipuè persuasissimè me his laboribus sudoribusque Φιλιάβοις posse gratū facere, & magna ex parte abolere vetus in nos conuitium istud: Podagram medicos occacare. Quòd si me spes mea frustrata fuerit, id saltem, puto, ab ingenti tua humanitate consequar, ut hoc qualicūque conatulo, Syluio, referendi tua in eum collata beneficia, voluntatem nequaquam defuisse, intelligas. Ad quæ quidem omnino animum adijcere me oportuit. Quandoquidem & si nullis à te beneficijs prouocatum, huius opusculi tamen dedicationem amplitudini tuæ me debere ingenuè mihi fatendum sit. Propterea quod erga literas,

literatosque tam propensus sit usque tuus fauor, ut
 nulli ferè studiosorum illum deneges: quòd ipse vi-
 delicet literarum omnium ornamentis ampliter ex-
 cultus sis. Siquidem id euenire plerunque semper
 videmus, ut quo magnates in literarum viridarijs
 magis versati sunt, eò impensius Mineruæ cultori-
 bus faueant, & propitijs adsint. Nimirum illud est
 quod dici solet, ὁμοίον ὁμοίῳ ἐφίεται. Porro tibi
 quàm sint apertæ Musarum ianua, vel ex hoc con-
 stare poterat, quod verè episcopi munere fungens,
 dum sacra ad populum è suggestu verba facis tan-
 ta dicendi vbertate, tantaque eloquij gratia polleas,
 ut tanquam flexanima Pitho, aut Hercules ille
 Gallicus auditorium, quasi attonitum, facile quouis
 pertrahas. Nihil enim est tam abstrusum, nihil
 tam reconditum in Philosophia tum diuina, tum
 humana, quod non disertissimè, & eruditissimè ex-
 plicare possis, siue id vernaculo, siue latino sermone
 prestare lubitum sit. Iam quod in nouam-hanc Dua-
 censium academiam (qui populus diocesi tuæ pa-
 ret) ita affectus sis, ut dum arduæ eius erectioni
 incumbis grauissimas molestias, improbissimos-
 que labores, etiam pecuniæ dispendio coniunctos,
 magno, flagrantique animo subire non detrectaue-
 ris: nonne & id eximie in te virtutis, desiderijque
 episcopi officium obeundi argumentum extitit? Cum
 enim hoc seculo innumeri propè sint hostes, qui (proh
 dolor) fidem nostram, hoc est, Christianam dolosis
 cunicu-

cuniculis oppugnēt: vidit prudentia tua nullis armis, nullisque presidij acrius illis obuiam iri posse, quàm comparatis vndique literatorum agminibus: quibus istos perniciose zizanie seminatores à finibus tuis procul arceres. Ceterum virtutes has, licet sanè excimias, adæquant humanitas illa tua ingens, atque modestia, quibus regionis nostræ hominibus tam gratus, tamque iucundus iam eras effectus, vt non sine grauissimo animi dolore passi sint te à nobis diuelli, dum nuper ad sacrosanctam synodum Tridentinã te reciperes: etsi eis, qui vicariam tibi operam præstaret, D. Ludouicũ Porinum virum summa probitate, & iuris vtriusque peritia celebrem, relinqueres. Neque sanè inuitus apud tui amantiſsimos, remansisses, nisi Pontifex Maximus, atque etiam curia regia precibus te minacibus eò perpulissent. Intelligebant siquidem illi quanti interesset te vitæ maxima integritate, ingenio acri, & prudenti, eruditione rara, facundiaque penè ineffabili præditum, non desiderari, vbi de rebus tam serijs tam seriò tractaretur, ac decideretur. Deum autem opt. max, cuius nutu hæc geri scimus, obsecramus, ac suppliciter obtestamur, vt pijsſimis tuis conatibus, eorumque qui istic tecum sunt, felicem, atque Reipublicæ Christianæ salutarem exitum sortiri tribuat, ac tandem patriæ, subditisque tuis incolumis restituaris. Vale antistes præclarissime. Vallencenis. die diuo Ioanni Euangelistæ sacro. Anno M. D. LXIII.

LAVRENTII DACHOLII

TETRASTICHON.

*Hactenus inuictas vires tutata podagra,
Elusit medici spicula densa gregis.
At nunc illa tuis, Silvii, confixa sagittis,
En tibi dat victas iam superata manus.*

11

IOANNIS SYLVII INSV-
LENSIS DE MORBI ARTICVLARII
CVRATIONE, TRACTATVS PRIMVS.

*De arthritidis, & specierum eius
definitione. CAP. 1.*

VIA IN QVAVIS DISCIPLI-
na cauendum est, ne per ignota pro-
cedamus : consultum esse duximus,
in ipso institutionis nostræ fronti-
spicio, quid arthritidis, quidue eius
species essent, explicare. Arthritidis
igitur morbus est, qui articulorum substantiam infe-
stat. Atque ob id à Latinis morbus articularis, aut,
Pliniano more, articularius dictus est. Vnde generis
naturam obtinere extra omnem controuersiam est.
Eius autem species etsi articulorum numerum adæ-
quare possint : quia tamen tribus duntaxat vsus no-
mina imposuit, reliquas arthritidis generis sui appel-
lationem subire medici sanxerunt. Quibus verò no-
mina indidere, sunt hæc: Podagra, Chiragra, & Ischias.
Podagram autem definiuere, cum in pedum articu-
lis, maximè verò pollicis, fluxio constiterit. Chira-
gram, cum humor ipse manus carpum, vel externam
eius partem, vel digitorum articulos, ac vincula ag-
grauat. Ischiadem autem (quam latine puritatis secu-
ri Sciaticam, sicut & Ischiadicos, Sciaticos, nomināt)
vbi dolor circa iuncturam, quam Græci ισχίον, Lati-
ni coxam, aut coxendicem appellant, excitatus est.
Est autem coxa (Gal.com. 2. in lib. de fracturis defi-
nitore) os illud quod caput femoris excipit. Arti-
culus verò ab eodem lib. de ossibus finitur, naturalis
ossium

ossium compositio: Et articulatio, lib. 12. de vsu partium, ossium compositio, propter modum voluntarium facta. Ceterum quo pacto, & ex quibus illa fiat, pulcherrimè & fusissimè Ioan. Fernelius, vir præstanti ingenio, magnæq. virtutis, lib. 1. suæ Physiologiæ, cap. 2. tradidit. Quanquam in Vesalij viri me hercle diligentissimi, elaborata anatome nullum lumen, quo negocium istud manifestari possit, quisquã desideret. Quare te inde petere, si quid hîc amplius forte requiras, monemus.

De morbi articularis causis,

CAPVT II.

VARIAS, ac multiplicitate intricatas apud scriptores reperimus huius affectus causas. Sed vt in re non vsque adeo difficili, clariores essemus, tædiosam verborum congeriem reiicientes, rem quàm potuimus arctissimè omnem complexi sumus. Duas igitur tantum huius morbi causas præcipuas, & necessarias assignauisse nobis visum est satis. Quarum prior humorum est redundantium vitium: posterior articularum imbecillitas. Porrò humorum vitiatam exuperantiam crapula, vini feruidi (maximè, teste Gal. si quis eo ante præsumptum aliquem cibum vtatur) aut potus arte fumosi intemperantior vsus: deinde somnus immodicus, & qui præcipuè statim à pastu inuadit: hinc otium nimium, aut solitarum exercitationum intermissio: consuetarum vacationum retentio, imminutioue, & vt vno verbo dicam, quæcunque perfectæ cõcoctioni aduersantur, procreare sunt maximè apta, & idonea.

Altera autem causa, nimirum articularis imbecillitas, & laxitas frequentissimè à parentum Arthriticorum

corum languido, & imbelli semine in ipsos fœtus di-
 riuari solet. Siquidem, Hip. lib. de aëre, regione, & a-
 quis teste, semē genitale ab omnibus corporis mem-
 bris, à sanis quidem sanum, & à morbidis morbo-
 sum, excernitur. Quantum tamen hîc imperium ob-
 tineat rei Venereæ, viniq̄ue immodicus, & intempe-
 stius vsus, vel apud Græcos iactatum hoc distichon
 potest abunde docere,

Λυσιμελῆς βάλκχι, κ̄ λυσιμελῆς Αφροδίτης.

Γεννᾶται θυγάτηρ λυσιμελῆς ποδάγρα.

Idipsum verò nos ita Latinū facerē conati sumus:
 Soluentis Bacchi, Veneris soluentis & artus

Hos itidem soluens nata Podagra fuit.

Quòd si quis istud ipsum ex medicorū principi-
 bus discere malit: Hippoc. audiat lib. 6. aph. 28. hoc
 modo loquentem: Propter Veneris abstinentiam
 Eunuchi podagra non infestantur. Rursum eiusdem
 lib. aphor. 30. Pueri podagra non laborant, ante Ve-
 neris vsus. Cuius quidem rei caussam, ne quis forte
 desideret, reddit Gal. ipse lib. 1. de semine cap. 13.
 Quòd nimirū in concubitu vnà cum spermate mul-
 ta spirituum vitalium copia excernatur: vnde corpo-
 ris perfrigeratio, & cruditatum coaceruatio cōsequi-
 tur, ex quibus & partium imbecillitas proueniat ne-
 cesse est. Deinde quàm non cedat Bacchus, aut Co-
 mus ipsi Veneri in hoc malo progignendo, in eorun-
 dem aphor. comment. Galenū abunde docere, quis-
 quis ea lecturus est, fatebitur. Nam cum Hippocra-
 tis quidem sæculo concedat verum fuisse Eunuchos
 podagra nō laborasse: hoc ideò euenisse scribit quod
 ipsi vitæ temperantia, & moderatione summa vte-
 rentur. Sua verò ætate auctis delicijs, luxu, volupta-
 tibus, atque adeo helluationibus eos nequaquam à
 podagri-

podagricis doloribus immunes fuisse. Porro quæ ibidem scribit, huc quoque adduxisse, non parum nobis emolumentum allaturum videtur: quod ad morbi etiam cognitionem multum faciat. Id autem est: Neque partium imbecillitatē seorsum, neque humoris excrementosi redundantiam generandæ Arthritidi posse sufficere: sed ut vtrunque coniunctis eodem tempore viribus, ægrum infestet, opus esse. Atque id tam euidentibus probat argumentis, ut nemo sit, qui non facilè in eius sententiā descendat. Quare ijs superfedere, & lectorem eò remittere, consultius videbatur. Priusquam tamen aliò sese nostra recipiat oratio, maximum operæpretium duxi, in medium producere quid de his causis Fernelius ipse suæ pathol. lib. 6. doctissimè, & grauissimè tradiderit. Is enim præter humoris exuperantis Procatarticas causas, etiam Interiores constituit. Nimirum cerebri, totiusque capitis imbecillitatem, & frigidam, humidamque intemperiem. Humor enim, inquit, vel alimenti vice, capite exceptus, quum hæc vitia adsunt, totus confici non potest, ex eoque necesse est excrementum tempore gigni, atque cumulari, quod accedentibus suprædictis causis Externis fluxioni fit obnoxium. Quod autem ex Galeni sententiâ suprædictum sit tam insignem noxam vini potentioris intempestiuū vsu aduehere: causam ipse Fernel. huc transfert: Quia nempe caput impleatur, & nerui, membranæque feriantur. Sed qua ratione hæc ab eo dicta sint, suo loco ostendemus.

De humo-

*De humoris ad articulos collabentis
qualitate. CAPVT. III.*

QUALIS autē is humor sit, qui tam atrox, tam-
que pertinax bellum, idque ferè per interualla, arti-
culis inferat, non parua existit inter medicorum Co-
ryphæos controuersia. Bona siquidem pars tum vete-
rum, tum neotericorum varium, ac iuxta quatuor hu-
morum numerum, multiplicem constituere videtur,
atque arthritidis materiam nunc biliosam, nunc pi-
tuitosam, nunc sanguineam, imò & melancholicam,
quandoque asseuerare. Quidam verò, quanquam
pauci, rem secus sese habere, comperisse existiman-
tur. Certè Aretæus ille Cappadox, quem ante Pauli
Ægin. & Aëtij tempora floruisse constat, nobis scri-
ptum lib. 2. diuturnorum affectuū de arthritide cap.
12. hoc modo relinquit: Videtur autē caloris, aut fri-
goris differentiā præ se ferre: siquidē modò ex calo-
re, modò ex frigore voluptas percipitur. At mihi pla-
cet, inquit, vnicā esse morbi causam, insitam frigidi-
tatem, vnicumque esse affectū. Hęc ille. Caterū quo-
nam modo in ipsis articulis, ex materia planè frigida,
calor quidā, & sepè intēsus oboriatur: quia Fernelius
eadem cum Aretæo sentiens, dilucidè demonstrat
vtilē duximus fore ipsius verba, cum eis, in quibus
Aretæo consentit, his subnectere. Sic igitur ait: Ne-
que porrò humor hic, Continens arthritidis causa,
tam varius, atque traditur, existit: nec enim sangui-
neus, nec biliosus, nec melancholicus vnquam est,
sed omnino vel pituitosus, vel serosus, &, vt metipse
paulò infrà dicit, ei persimilis, quem frigidiorē cælo
è cerebro per nares fluere cōperimus. Sed ipse pergit
inquiens: Perperamque arthritidis differentiæ ex hu-
moris genere statui solent: vt alia calida, alia frigida
sit,

fit, sed omnis frigida est ex frigido humore genita. Deinde subdit, Quòd si rubor, aut calor interdum, maxime que in podagra, aut chiragra cernitur, is non ex morbi essentia, sed ex vehementia fit doloris, qui ruborem, calorem que, nonnunquam & febrem accersit: quæ potissimum ijs eueniunt, qui constitutionem corporis obtinent impensè calidam, atque plethoricam, & qui leni occasione febre iactantur. Hæc ille. Porrò si ipsius Galeni de comp. pharmacorum sec. locos lib. 10. verba recta bilance perpendere quis voluerit, comperiet perplexè admodum, & quasi nutantem, aut potius sui temporis medicorum sententijs obsequentem de differentijs illis fuisse locutam. Siquidem de humoribus ipsis infestantibus loquens, melancholici omnino non meminit, neque biliosi singularis. Dicit quidem quod aliquando humor irruens sanguineus sit: sed ilico quasi dicti pœnitens subdit: vt plurimum verò pituitosus est. Fateri quidem possemus in corpore, sanguine, aut bile aucto, pituitosum ipsum humorem nonnihil secum sanguinis, aut bilis conuerrere posse: sed tamen pituitam solam causæ appellationem sibi vindicare. Neque id sanè mihi à Fernelij sententia discrepare videtur suprà dicentis: A dolore ruborem, calorem, atque febrem accersiti, in ijs potissimum, qui iam corpus ad ea præparatum habent. Sed quid dolorem ipsum faciat, etiam dicendum est. Is igitur inde oritur, quòd humor ipse collapsus articularum vincula, membranas, aut tendones impleat, atque distendat.

Vnde.

Vnde, per quas vias, & quo influat humor arthriticus. CAPVT IIII.

P O R R O ad huius mali profligationem (eò enim, veluti ad scopum quendã tela nostra diriguntur omnia) multum interesse videtur , vt sedem, è qua deriuatur eius materia, perspectam habeamus. Nam propter illius ignorantiam fit, vt non tantum viri idiotæ, sed & mulierculæ colo assidētes, & lanæ non vereantur proclamare, in podagræ curatione medicorum turbam cæcutire. Quibus quidem opprobrijs id mali esse incurabile, & in eo medicorum conatus omnes vanos, & irritos esse, significare volūt. Sed quàm iniustè, & temerè id faciant, infra demonstrabimus. Modò autem vnde, & per quas vias, atque etiã quò humor ille noxius influat, dicemus. Non iniuria etenim dixit Fernelius sibi adhuc visum esse neminem, qui id ad vnguem inuestigasset. Certè ego, postquam multorum super hoc affectu scribentium libros peruolitaassem, paucos admodum inueni, quibus id curæ fuerit, vt eò penetrarent. Demetrius quidem Pæpagomenus, sed veluti Phœnix vnicus inter reliquos *ἐν τῷ αὐτῷ περὶ τῆς ποδάγρας συντάγματι* ad Imperatorem Michaelem Palæologum, ex recrementis quæ in singulis corporis partibus nascuntur, humorẽ ipsum arthriticum gigni scripsit. Sed huius sententiæ Galenus com. lib. 6. aphor. 28. nobis planè reclamare videtur, Arthriticos dicēs ferè omnes prius fieri podagricos. Aëtius verò etiã Galeno apertius & grauius, his verbis, refragatur. Cæterum, inquit, initio à pedibus sumpto, paulatim ad genua malum procedit, ad coxendicum item, ac femorum iuncturas, deinde ad manus. Quin & ipse Auicen. in eandem sententiam loquēs lib. 3. fen. 22. manifestò asserit, quod quicun-

B

que

que fiunt Arthritici, primò podagra corripiantur. Quòd si à singulis corporis partibus humores illi oboriantur, cur non equali tempore, aut etiam citius, chiragra, ischias, aut arthritidis reliqua corporis articula infestans, enascitur? Audiui equidem nonnullos, eosque me herculè viros grauissimos affirmantes, id efficere pedum distantiam à calore naturali: vnde maturior pedum artuum debilitas consequeretur. Sed eorum rationem experimenta quotidiana confutant. Cum enim chiragræ sedes à calore naturali amplius distet, quàm Ischiadis, frequenter tamen accidit vt nondum nata chiragra Ischias oborta sit. Quod etiam Aëtius innuere voluit, cum specierum arthriticarum ordinem constituens, primo loco Podagram posuerit, secundo Ischiadem, & postremo Chiragram. His itaque diligenter consideratis, tutius atque etiam consultius cēsemus ipsius Fernelij super hac re scita amplecti. Is autem post efficacissima argumēta (ad quæ lectorem remittere, quàm prolixitate offendere, maluimus) tandem meritò asserit huius perniciosi humoris sedem, & veluti castellum, caput esse. Non quidem, vt ipse inquit, cerebrum, aut interiores eius ventriculi, in quibus pituitosum excrementum cumulari, coaceruarique solet (hoc enim vel foras per nares, vel per palatū in asperam arteriam, atque pulmones, aut in ventriculum, interioresque sedes illabitur) sed partes capitis externæ, & extra caluam positæ origo sunt Arthritidis: è quibus superuacaneus humor per summa corporis sub cute deorsum decurrit. Venæ enim multæ ab externis iugularibus deductæ eò excrementa sua tenuia, atque serosa deponunt. Quumque capitis crassa, densaque sit cutis è qua capilli succrescunt, non, quem-

admodum

admodum è reliqua corporis cute, illinc facilè humor expiratur. Tempore igitur cumulatur copiosior, in ijs maximè quibus gignendi eius evidentes causæ conueniunt. Porrò huic Fernel. sententiæ proximè accedit Ioan. Goenrotus Francisci Valesij Galliarum regis quondam medicus celeberrimus, in suo de curandis morbis familiaribus lib. cap. 11. in quo morbi articularij curationem moliens, humoris arthritici sedem esse cerebrum, tanquam membrum mandans constituit: quod quia crassæ, & humidæ substantiæ existit, humorum exuperantiam facilè procreare scripsit. Quin idè in præcautione instituenda, cerebrum præcipit singulis mèsibus catapotijs quibusdam à redundantibus humoribus liberari, cauerique pharmacis congruentibus, ne sumptò cibo fumi cerebrum ipsum impetant. Sed cur in articulis ipse humor, & non in alijs partibus medijs resistat, desinet admirari qui cõsiderabit articulos ipsos compactæ, & densæ esse substantiæ, quum mediæ regiones laxæ, amplæ, & permeabiles existant. Rursum quomodo è summo ad infima in initio, intactis medijs articulis, delabatur humor ille, etiam dicendum videtur, & puto omnino facile futurum. Quis enim nescit illum dum recens aduenit, in iuvene, aut viro (præsertim in regione, aut tempore calidiore) esse subtiliorem, & liquidiorum? Ac proinde eatenus sensim fluere dum obstaculum certum, & satis pertinax, cuiusmodi pedes sunt, reperiat? Sed tamen temporis successu, obrepente senectæ, quum corpus frigidius efficitur, nemini dubiũ esse potest, quin ille quoq. frigidior (maximè in regione, & tempore frigidioribus) & crassior euadere debeat. Atque tunc manifestum est non tam repente posse ad infima defluere, sed in

mediarum regionum artubus resistere . Adde quòd in morbi principio (vt rectissimè Aëtius monet) partes adhuc robustiores humorem inimicum à se depellere, & ad pedes deturbare possunt, sed assiduo tandem motu defatigatæ eum admittere, atque recipere cogātur. Atque tum demum dolor (aperto Marte iam inuadēte morbo) sentitur è ceruice vel per humeros in manuum, aut cubitorum articulamenta, vel per dorsum in coxas, genua pedesque paulatim deuolui. Neque verò hoc loco negligendum putauit, humorem ipsum fluxioni accinctum ad id latus sese recipere, cui æger sapius incumbit. Quod si supinus fuerit decubitus, tum (Fernelio teste) in ceruicem, scapulas, coxædices, vel crura defluxui fiet: si in dextrum latus, dextrum humerum, brachiumque dolor impetit: si in sinistrum, sinistrum . Neque verò humor è dextro, in sinistrum, aut cōtrà vnquam demigrat: Sed si recedente dextri dolore, succedat sinister, id sanè fit noui humoris affluxu, non loci permutatione . Superest modo, vt quam occupet sedem humor iam collapsus, minutiùs aperiamus . Id enim non ignorasse, ad morbum curādum pertinere putamus. Postpositis igitur complurium medicorum super hac resentijs, & ambiguis, & tenebricosis, quæ certissimè & clarissimè (nostro quidem iudicio) scripto mandarit Fernel. huc adducemus. Hic autem, inquit, qui Continens est doloris caussa, nunquam, aut admodum rarò in id cauum, ac spacium penetrat, quod inter ossium extrema interuenit, sed in vincula duntaxat, atque in eas mēbranas quæ extrinsecus ossium extrema nectunt, & ambiunt, ac etiam in tendones eò directos: hoc sanè argumento quòd in nodosa, tophaccæue podagra, atq. chiragra, humor in calculū iam

iam concretus, aperta, ruptæque cute plerumque eruitur è digitorum articulis, vinculo integro, ac illæso. Et in Ischiade si noxius humor in coxendicis pixidem conditus esset, nec tam vehementem (quod vinculum obtusi sit sensus) nec tam latè diffusum dolorem inueheret. Inuehitur autem, quemadmodum sub finem vltimi tractatus fusiùs dicetur, interdum per femur, & crus ad extremum vsque pedem.

Morbi arthritici futuri signa.

C A P V T V.

ARTHRITIS iam enata tam claris, tamque manifestis signis se ipsa prodit, vt nullo omnino indice opus habeat. Sed quia futuræ, & iã propinquæ (qualis est, vbi paroxysmus ingruit) non perinde sunt signa euidencia: ideo nos ea iam in medium producemus, aut, vt verius dicam, traducemus; quia ex Fernelij scriptis allata. Cumulati, inquit, iam humoris signa sunt: capitis grauitas & somnolentia, dolor externus, & qui cōtractu, præsertimque inuersis capillis exacuitur. Tumor œdematosus interdum, vt cera mollis, cuti præsertim ad occipitium subiectus: cutis densa, nec caluæ propius adhærens. Sic Fernelius, Sunt tamen præter iam enumerata & alia nonnulla signa, sed quæ ex ipsis, quas supra demonstraui, causis facilè deprehendi à medico posse existimauimus. Ideoque illis modò supersedisse videbatur conuenientius. Cæterum, ne id lectori fortassè fuerit in mora, œdema est (vt scripsit Gal. ad Glauconem. 2.) fungosus, & absq. doloris sensu tumor ex pituitoso humore cōstans. Cuius quidè signa sunt: tumores molles impressioni digitorum cedentes & tardè resurgentes: vt videre est in pedibus & tibijs hydrope laborantium.

*De morbi arthritici præseruatione.**Tract. II. CAPVT I.*

QVIBVS ex parentum imbelli & vitioso semine articulorum imbecillitas, laxitasue obtigerit, eis necessarium est, vt accuratè cæteris huius mali perpen-
 sis caussis, maturè illis contraria opponant. verbi gratia. Crapula, & potus immodicus, maximè vini (vt suprà dictum est) æstuãtoris, cumulandi in capite arthritici humoris caussæ existunt: temperantia igitur, & frugalitas, velut necessariæ comites, nobis sollicitè accersendæ sunt. Quoniam hæ, præ cæteris remedijs, tantam habêt, in huius morbi præseruatione, & profligatione, energiã, vt scripserit Diuus Hieronymus, morbo articulari, & podagra laborantes quosdam, proseriptione bonorum, ad simplicem mensam, & pauperes cibos redactos, conualuisse. Caruerãt enim, inquit, solitudine dispesandæ domus, & epularum largitate, quæ & corpus frangũt, & animam. Alexander quoque Trallianus multos sibi visos asserit, qui sola vini abstinentia podagram impendentem ar-
 cuerint. Scriptum deinde nobis reliquit Corn. Celsus quosdam, cùm toto anno à vino, mulso, Venere temperassent, totius vitæ securitatem fuisse consecutos. Narrãt denique nobis veterũ historiæ M. Agrippam, in vltima suorum annorum serie grauiter arthriticis angoribus afflictatum fuisse: sed ex morbo tandem omnino reualuisse, quòd medici cuiusdam suafu aceto calido pedes eluisset. Sex quoque Pompeium referunt huic noxæ maximè fuisse obnoxiiũ. Et super genua sese in triticum demittentẽ, ita à morbo liberatum fuisse, vt postea diu, sine vllò prorsus podagrigo dolore, superuixisse dicatur. Neque puto quenquam, vel infra mediocritatẽ in medicina versa-
 tum

tum, hoc mihi negaturum, quin vterque se ab ea peste vindicauerit, quòd ad remedia illa, quibus articulos podagra implicitos firmauerunt, & roborauerunt, summam vitæ continentiam attulerint. Quæ sanè antidoto, si Ennius ille clarorum poëtarum præconijs tantopere celebratus, vsus fuisset, nequaquam huius morbi sæuitia afflictatus perijsse diceretur. Cæterum Ennius ipse pater dum pocula siccat iniqua: Hoc vitio tales fertur meruisse dolores. Certè diuinus ille senex Celsi sexti epidemion particulæ 4. aphor. 20. docuit, sanitatis studium esse non satiari cibus, & impigrum esse ad laborem. Cuius quidem aphorismi posterior pars etiam ad huius vitij abolitionem spectat. Quum enim otium nimium, & desidiam articularij mali fomitem non leuem præbere ostenderimus, moderato sanè exercitio illi obuiam properare impigrè conuenit. Neque tamen temerè quouis tempore labor suscipiendus est: sed priusquam cibus ventriculum inferciamus: iuxta illud Hippoc. lib. & part. ijsdem, apho. 28. Labores cibos antecedant. Sed caendum est, ne velut aliud agens, priusquam prætereat, quod dictum est, moderato exercitio vtendum esse. Siquidem vehementem & intensum laborem iuncturas nimis calefaciendo, & debilitando morbi seminarium producere, haud obscurum esse poterit, ei qui norit omnia vehemètia & impetuosa nostram naturam offendere. Somnus quoque immoderatus (vt prius dictum est) maximeque diurnus, & statim à pleniore mensa susceptus, huic malo procreando est aptissimus. Quare tempestiuus vigilijs, studijsque moderatis id arcere nos oportet. In summa (ne nimia prolixitate offendam) quibusuis antea ostēsis causis, sua erunt opponenda contraria. Quæ quidē si remis,

B 4   velisque

velisque studeas adimplere, vulgi opinionem occi-
nentis, eum qui Podagricis parentibus prognatus
sit, tandem malo eodem infestandum, refutabis. Di-
ximus etenim suprâ, idque ex Galeni sententia, arti-
cularium malum, nisi articulis imbellibus accedat hu-
moris noxij copia, gigni non solere. Porrò qui iam
accessiones aliquot sunt perpeffi, pluribus, & acrio-
ribus machinis ad hostem arcendum opus esse ipsa
ratio, vel nobis tacētibus, loquitur. Nam vbi præcau-
tiones (quanquam illis multum tribuamus) modò
memoratas summa diligentia, & studio obseruarunt,
statis tamen quibusdam anni temporibus, & venę se-
ctio, & alui purgatio illis erunt subeundæ.

*Quibus anni partibus vacuatio maximè
conueniat.* CAPVT II.

HVMORIBVS autè è corpore proliciendis præ-
cipuè idoneum est Ver, deinde Autumnus, siue per
venæ incisionem, siue per alui excretionem id effice-
re coneris. Siquidem dolores podagrici (vt lib. 6. a-
phor. 55. Hippoc. testatur) Vere & Autumno magna
ex parte mouentur. Autumno quidem ideo excitantur,
quòd æstiuo tempore facultas concoctrix sit ad-
modum ignaua, & debilis, propter aërè corpora no-
stra ambientem, qui ipsum calorem naturalem tunc
foras euocat. Et cum eo ipso tēpore fructibus, quo-
rum vberem prouentum tempestas æstiuua nobis af-
ferre solet, auidè indulgeamus: necessum est ingen-
tem crudorum & prauorum humorum copiam con-
sequi, qui Autumnali tempore ab externo habitu in-
trò propter frigus adueniēs, coguntur, & deinde sui
grauitate & copia, vbi caput obsederunt, ad ipsos ar-
ticulos delabuntur. Qui eò facilius humores ipsos
admit-

admittunt, quòd estiuus ardoribus meatuum sit facta dilatatio, & quòd Autumni inæquali imtemperie artus multum sint labefactati.

Verno autem tempore ob id humores mouentur quòd illi brumali frigore intus congesti, & constricti, ipsius Veris tempore soluti, foras euocentur, & ad fluxum, descensumque habiles reddantur. Veris tamen, quam Autumni diligentius insidiæ nobis veniunt obseruandæ, & cauendæ. Quod sentientes Hip. & Galenus, quoties temporis delectus, quo sit corpus vacuandum nos admonent: Veris semper, Autumni rariùs mentionem faciunt. Quibuscunque, inquit Hip. lib. 6. aphor. 47. venæ sectio, vel purgatio cum medicamento conuenit, hos Vere purgare vel venam incidere oportet. In quo aphorismo Vernæ tempestatis, non Autumnalis meminit. quemadmodum neque Galenus in eiusdem aphorismi commẽto. Siquidem podagram & arthritim adhuc incipientem, necdum in articulis topho (quem Græci porum dicunt) formato, multis iam annis fieri prohibuisse Vere facta euacuatione, se affirmat, sed Autûni nulla ab eo fit mentio. Similiter in libello: Quos, quibus & quãdo purgare oportet, inscripto, ferè eisdem verbis eadẽ se præstitisse, idq. vernali tẽpore gloriatur. Porro Rhasis ad regem Almanforem lib. 9. tractatu de dolore iuncturarum, adeo apertè tunc præcipuè esse necessariã euacuationẽ docet, vt validiori assertionẽ esse opus non videatur. Sic autem inquit. In tempore autẽ suę incolumitatis, & propriè circa tẽpus, in quo eum ægritudo inuadere consueuit, & quã maximè in Vere, assuescat phlebotomia vt, & ventris solutione. Sed cur hæc anni pars præ reliquis sit deligẽda Arthritico, eã sequuturo capite fusiùs ostendere annitemur.

*Cur Verno potissimum tempore vacuan-
dum sit. CAPVT III.*

QUA ratione vernali præcipuè tempestate seu ve-
næ sectio, seu ventris medicamine solutio sit instituē-
da, paulò fufius, & assertius ostendisse res ipsa hoc lo-
co postulare videtur. Sed quo id clarius, & facilius
fiat, primò quæ habeant cæteræ partes detrimenta
euacuationi aduersantia, secūdò, quæ Ver commoda,
ostendemus. Æstiuo igitur tempore venam secare
ideo perniciosum est, quòd tunc biliosis, & feruidis
humoribus corpora nostra exuberent, qui in sangui-
nis detractioe exacuentur, exardescētque, & proin-
de febres acres, & ardentis procreabunt, quas men-
tis exagitatio, deliria, & alia huiusmodi seuissima
symptomata consequutura sunt. Noxium quoque
tunc fuerit cathartici corpora euacuare, quia calor
aëris ambientis è corpore foras attractos spiritus di-
gerit, resiccatque corporis habitum, ac debiliorem
reddit. Quo fit vt facultas imbecilla facilè admodù
à purgante medicamento dissoluatur. Adhæc cùm
medicamē ipsum purgans natura sit calidum (Galen.
lib. 1, apher. 24. testimonio) corpora ipsa gemino ca-
lore, & æstatis, & medicamenti, conflagrare necessum
erit. Denique cùm eo tēpore aëris æstus ad exteriora
euocet, medicamentum contra ad interna protrahat,
(vt in com. lib. 4. apher. 5. Galen. scribit) verendum
ne natura distracta prorsus dissipetur.

Hyeme autem non competit vlla vacuatio: quan-
doquidem manifestum sit, ea anni parte frigidis, &
cōtumaces humores in corpore redūdare, quos non
facilè purganti medicamento, sine graui corporis
oblesione tentes, cùm illi circa corporis centrū quie-
ti & ferè immobiles delitescant. Quam ob causam
pericu-

periculum eminet, cùm medicamina purgantia non possunt non attrahere peculiarem suum humorem, ne in corpore quod erat nocentius relicto, id expurgetur quod naturę maximè conueniebat. Atque propter easdem ferè rationes, venę sectio omnino non est admittenda. Frigidis enim illis humoribus tam altum abditis & tam pertinaciter renitentibus, quid aliud præter benigniorē sanguinem elicueris? Vnde necessum sit accedere frigoris incrementum, & morbos, qui ex eo nasci consueuerunt?

Autumno quoque sua sunt incōmoda. Siquidem cùm is æstiuos feruores excipiat, qui calorē natiuum veluti assauerunt, languidioremque effecerunt, non dubiū est quin corporis vires imbelliores tunc etiam existant. Adde quod Autumnus (vt Gal. habet com. lib. 3. aphor. 9.) hoc imprimis mali habeat, quòd maximè sit inæqualis, & modò calor, modò frigus eodē die dominetur. Quæ inæquabilitas corpus ipsum maximè solet labefactare.

Neque verò sola hac ratione Autumnus dicitur noxius: sed quia humores etiam (vt loco iam citato Galenus ait) qui prius ad cutim mouebantur, atque eius perspiratu digerebātur, per Autumnum ab aëris ambientis frigore pellantur in profundum, & intrò cogantur. Quum tamen suo frigore non ita corpora aggrauet, atque hyems: neque ita ardoribus, vt æstas, vtraque anni parte Autumnus corporis vacuationi aptior erit. Quòd præsertim velut suprà ex Hippocrate demonstratum est, etiam tunc articularij morbi excitari soleant.

Porro ipsius Veris ad corpus vacuandum præstantiam, Galen. in præfatione lib. 1. Epidemiôn vnico verbo extulit, cum ipsum *εὐκρατώτατον*, id est, temperatissimum

ratissimū esse affirmauerit. Deinde cum eiusdem lib. com. I. esse in medio hyemis & æstatis, hoc est neque frigidum, neque humidum, neque calidum, neque siccum esse pronunciauerit. Vnde fit, vt à reliquarum anni partium incommodis, & noxijs Ver esse immune fateri cogamur. Adde quod, per huiuscemodi doctes humani corporis, vires (quarum qui tundendam venam, aut alium medicamine soluendam instituit, ei vnicè habendam esse rationem omnes omnium medicorum libri proclamant) vigere, atque intendi manifestum euadat. Taceo quod eo ipso tempore humores omnes fundi, & mediocriter moueri, quasiq. ad euacuationem sese vltro offerre incipiant. Quibus omnibus pensitatis nemo, opinor, tunc cum maxima securitate moliri nos corporum euacuationem posse dubitabit.

*De Veris & Autumni ineuntis constitutione,
deq. vena secanda qualitate.*

CAPVT IIII.

QUANDO QUIDEM exantistitum medicorum Hippoc. & Galeni sententia, dictum sit, verno tempore potissimum, deinde Autumnali instituendam corporis vacuationem: non omnino abs re, aut parergon fore ratus sum, si de vtriusque principiorum constitutione, aliquid hinc dixerō. Tametsi eorum certum & inuariabile initium, nolim quod à nobis quisquā curiosior requirat. Siquidem annorum ferè singulis reuolutionibus Ver, & Autumnū (quemadmodum & reliqua duo anni tempora) aëris varia constitutio nobis nunc tardiùs, nunc celeriùs adducit: Solent tamen Astronomiæ proceres (quorum in his sententiæ multum tribui debere existimo) Veris principium constitue-

cōstituere, cū Sol à primo puncto Capricorni perueniens ad locum medium inter vtrumque Solstitionum, Æquinoctium vernale constituit. quod accidit sub mensis Martij medium in principio Arietis. Autumnale verò initium statuerunt, quando Sol à Cancro discedens Capricornum versus, in loco inter Solstitionum vtrumque medio constiterit, Æquinoctiumque Autumnale creauerit. quod euenire ferunt mensis circiter Septembris medium, Sole videlicet Libram ingrediente. Sub hæc igitur tempora venæ sectio primò, deinde humorem per aluum deturbatio (de qua capite sequēti tractabitur) Arthritico constituenda est. Cæterum, quia multa sæpe interueniunt (est enim humana vita innumeris propè incommodorum, & morborum casibus obnoxia) quæ euacuationem prohibere valeant: etiam, atque etiam moneo, & hortor, ne illam, nisi prudentis, & eruditi medici adhibito consilio quis moliat. Porro quū Medici ferè omnes in prophylace, seu præcautione venam incidi iubeant, pauci admodum qualem secandam censeant, aperuerunt. Quod ideo sanè accidisse, vero simile est, quia ætatis, regionis, victus, virium quoque, & corporis diligenti adhibito examine, Medici prudentiæ nunc hanc, nūc illam incidendi libertatem relinquēdam putarint. Valefcus tamen ex Rhafis consilio Hepaticam, aut ea non apparente Medianam, siue, vt vulgus loquitur, Medianam secari præcepit. Sed posterior sanè, si nihil impedimento fuerit, cōsultius esse videtur, vt incidatur, cū vt præcordia humorum grauamine leuentur, tum vt caput (in quo materiam Arthritin caussantem sedem habere diximus) eorundem redundantia expurgetur.

De modo

CAPVT V.

SED quia hostilem hunc humorem pituitosum esse, & ex cruditate ortum demonstratum sit: Hipp. autem lib. 1. aph. 22. Concocta medicari decere, atque mouere non cruda scripserit: ideo arthriticæ materiei præparandæ accuratam diligentiam adhibere conuenit. Quod quidem oportune fiet, si quatuor, quinque diebus ante cathartorum medicaminum assumptionem, quæ oportet, sumenda præscripserimus. quæ quidem etsi passim cuius sint obuia, formulam tamē vnā atque alteram præparandi visum est hîc præscribere, vt magis in promptu habeantur. ℞. mellis rosacei, oxymel. simp. sing. ℥. ij. s. decoctionis origani hyssopi sing. ℥. v. E quibus conficiatur serapium, quod quatuor vicibus matutinis tepidulum assumi iubeatur. vel:

℞. mellis ros. colati ℥. ij. syr. è stæchade ℥. j. syr. de rosis siccis ℥. s. Aquarum bethonicæ, absinthij sing. ℥. iij. s. Permiscætur, & eis paretur serapium, quod clarificetur, & odorum reddatur fantali citrini, & nucis myristicæ sing. ℥. j. deinde propinetur tribus dosibus sub solis ortum. Quod si videatur medico opus, iteretur die quarto. Eodem verò spectant serapia è calamintha, è succo borraginis, è quinque, & duabus radicibus, cum de coctis bethonicæ, pulegij, satireiæ, apij: petroselini, serpylli, rutæ, anethi, coriandri, absinthij, iridis, abrotoni, chamæmeli, & aliorum huius farinae simplicium. Vbi iam humores noxios prædictis medicamentis fluxioni paratos reddiderimus, & meatus per quos ipsi humores transire debent, reserauerimus: tunc eos ad intestina deriuare, & per eadem, vt per viam tutissimam, ex ipso corpore, medicamine

mine purgatorio deturbare oportet. In quem sanè
 vsum quāta potuimus industria, & diligētia sequētes
 purgādi formulas, ex laudatissimis quibusq. medicis
 tum veteribus, tum neotericis selegimus, atque huc
 ascripsimus. ℞. agarici trochiscati ℥.ij. Aloes lotē, rha.
 electi sin. ℥.j. myrobalanorum empeliticarum, & ci-
 trinarum sing. ℥.s. Iuæ arthriticæ, & mastiches sing.
 ℥.ij. s. Conficiatur, omnibus permistis, catapotiorum
 massula, & inde exempto ℥.j. s. formentur catapotia
 tria, quę bis tota sumet æger hebdomada, idque dua-
 bus horis ante cœnam. vel: ℞. pilul. de hiera, scili-
 cet, agar. troch. sin. ℥.ij. rhab. electi ℥.j. s. Tamar Ind.
 myrob. citrin. & empel. sing. ℥.ij. Misceantur omnia
 cum syrupo rosaceo tempore æstuātiore, & cum syr.
 ex aceto, frigidiore. Deinde formentur ex singulis
 drachmis pilulæ vj. quarum iij. aut iiij. deuorentur
 absoluta prima somni parte. Diebus verò aliquot in-
 teriectis eodem modo iterum sumantur. vel:
 ℞. foliorum senæ Alexandrinæ, polypodij quernei
 sing. ℥.s. epithymi ℥.ij. Anisi ℥.j. Coquantur in suffi-
 cienti quant. aquæ ad ℥.v. Colatis admisceatur syr.
 rosacei solutiui. ℥.j. Sumatur matutino tempore vni-
 ca vice. Sed apozema ipsum alternis diebus repeten-
 dum est, quam diu medicus consultus censuerit.

De vacuandiratione per vomitum.

CAPVT VI.

EV M quoque vacuandi modum, qui per vomitum fit, multorum medicorum sententia probauit. Expertus est autem Amatus Lusitanus (vt ipse cētur. 3. curat. v. scribit) pharmacū quoddam vomitorium, quod apud Paulum Aegin. lib. 7. cap. 10. reperimus, Podagrigo præsentaneum attulisse remedium. Id autem fuit ferè huiusmodi.

Radicula

Radicula seu raphanus multis in locis terebrabatur, deinde ipsa foramina veratri albi, & boni radice particulis implebantur. atque hoc pacto transfixus raphanus vna nocte cineribus calidis obtegebatur. postridie verò mane veratri particulæ exemptæ abijciebantur. raphanus autem minutim concidebatur, macerabaturque in oxymelitis lib. media per horas iij. hinc oxymelitis à raphano percolati vncijs duabus, aquæ decoctionis anethi pondus vnius libræ affundebatur. deinde potum eiusmodi tepentem alternis diebus, nunc ieiuno stomacho, nunc à prandio propinabant, aliquot diebus præuertentes solitum paroxysmi aduētum. Sed quia formularum vomitoriarum plena sunt scriptorum volumina, & nos infrà tract. vltim. cap. de Ischiade 2. nonnullas præterea describere statuimus, hoc vnico exemplo modo contenti erimus, ne lectori & nausæ, & oneri simus.

De capitis purgatione.

CAPVT VII.

H V I V S mali veluti scatebras in capite esse suprâ fatis superque demonstratum putamus. Quare, facta iam vniuersi corporis vacuatione, ad huius particularem curationem, ipsum primò expurgando, vt materiæ, in eo iâ collectæ, pernicies exigatur: & deinde roborando, firmandoque, ne illam deinceps admittat, sed potenter repellat, nos quasi pertrahere ratio videtur. Mirificè igitur caput à noxijs liberat, & expurgat pharmacum, quoquo modo fere ipsum assumas, quod vulgo puluis senæ præparatæ, vocatur. Cuius compositionem nobis Barth. Montaguana medicus ætatis suæ clarissimus descripsit, & modò in pharmacopolarū officinis frequens apparet. Caput quoque purgant

purgant non infeliciter medicamenta, quæ sequuntur ex eodem auctore decerpta. ℞. nucis myristicæ $\mathfrak{z}$ iij. piperis longi $\mathfrak{z}$ ij. elleb. albi $\mathfrak{z}$ j. euphorb. $\mathfrak{z}$ s. Cuncta in puluerem redigantur, & per pennam, aut alium quempiam canalem naribus insufflentur. vel, ℞. mastiches, sandarachæ, vtriusque corallij, rosarum, spodij sing. $\mathfrak{z}$ j. pul. scorix ferri præparatæ $\mathfrak{z}$ s. permisceantur. Deinde huius pulueris ager $\mathfrak{z}$ j. brechmatis capillis implicet, cum à capite in subiectas partes fluxionem sentiet, idque vno integro mense, veterem singulis diebus puluerem pectine abradendo, & nouum inspergendo. Interea tamen ter hebdomadis singulis accipiet electuarij sequentis $\mathfrak{z}$ j. ℞. specierum diambrae, diamoschi dulcis descriptionis Mesuæ sing. $\mathfrak{z}$ j. aureæ Alexandrinæ sine opio descript. Nicolai $\mathfrak{z}$ j. mellis conseruationis myrob. chebularum $\mathfrak{z}$ iij. sacch. albi $\mathfrak{z}$ ij. fiat confectio in forma electuarij.

Conuenerit quoque toto defluxus tempore sequentis compositionis pilulam vnã dentibus mandere manè, & vesperi, per quartam horæ partem, continuè expuendo quod ad os deriuatum fuerit. ℞. costi dulcis, cubebarũ, nucis myristicæ, glycyrrhizæ, anisi, sing. $\mathfrak{z}$ j. s. pyrethri $\mathfrak{z}$ ij. saxifragiæ, doronici, eryngij sing. $\mathfrak{z}$ ij. quibus pulueratis cum tragacanthi mucagine, formentur pilulæ auellanæ magnitudine.

Postremò donec fluxus prorsum sit repressus à singulis partibus sumetur vnus horum trochiscorum, qui recipiunt: Mastiches $\mathfrak{z}$ j. corallij vtriusque tenuiter contusi, spodij de canna sing. $\mathfrak{z}$ j. conseruæ cydoniorum zuccharinæ lb. s. Omnibus permistis formentur pastilli $\mathfrak{z}$ s.

C. De ven-

De ventriculi, & partium concoctioni famulantium firmatione. CAP. VIII.

QVONIAM verò ex praua ventriculi concoctione noxij, & crudi humores producuntur, qui sursum ad caput facilè ferantur: ideò omnino necessarium videtur, vt ventriculum ipsum cum partibus ei finitimis, & auxiliatricibus firmemus, & roboremus. Profuerit igitur ipsum sequenti cerato, quo robur ei adijciamus, munire. ℞. mastiches ʒ. j. s. cariophyllorum ʒ. j. menthæ, rutæ, styracis calamintę sing. ʒ. ij. resinæ electæ, ac claræ ʒ. vj. Ladani ʒ. j. s. dissoluatur & coquatur omne gummosum in vino aromatico forti. Hinc cum ceræ. q. s. formetur ceratum figuræ vnus scuti.

Ad eundem vsum comedet æger singularum septimanarum alterius diebus vnā myrobalanū chebul. conditam. Hac enim via non modo ventriculo firmitudinem: sed & capiti, & hepati, atque etiam renibus suis ingens auxilium adferet.

Plerique autem therebintinam electam, quantitate auellanæ sumptam diluculo, vehementer utilè esse censuerūt. Gordonius verò theriacæ drachmarū duarum pondere per téporis interualla sumptæ, ferè primas attribuit. Sed & optimum censetur aquæ stillatię menthę ʒ. j. aut ij. ferculis, atque etiam potui admiscuisse. nam id ventriculo vigorem adducit, ab eoque & ab hæpate materiã phlegmaticã arcet. Priusquã verò ab his recedamus, addam, principum partium vires non mediocriter foueri, augeri que, si quis interdum sumpserit condita seu, vt vulgo dicitur, conseruas rosarum, florum rosmarini, myrobalanos conditas, species diarrhodon abbatis, triasantala, diamargaritū, diamoschum, rosatam nouellam, aromaticum
rosatum,

rosatum, & alia huius classis, quæ grata & partibus illis nobilibus amica longa experiētia compertū est.

De nervis & articulis corroborandis,

CAPVT IX.

I D C I R C O autem artus firmandi sunt, vt humoribus noxijs affluentibus resistere valeant. Inter illa autem, quæ ea vi prædita sunt, celebratissimum est apud medicos consilium istud. Sal minutim cum oleo communi teratur, ac eo articuli tum matutino, tum vespertino tempore, idque toto vitæ curriculo confricentur: nisi quis forte ultra modum sicca intemperie laborauerit. Matthæus de Grad. optimum esse scribit, dum adhuc nullus adest tumor in articulis, lauari partes affectas lixiuio non admodum acri, adiecto salis & rosarū modico. Valescus verò ex Arnoldi Villanouani sententia mirificam virtutem pedum articulis roborandis aquæ aluminosæ attribuit. Balnea quoque ex astringentibus, discutientibus, & roborantibus omnibus Podagricis vtilissima prædicant. Quocirca extra paroxysmum, aut saltem post inflammationum remissionem articulos affectos aqua marina, lixiuio, vel vino astringente lauare conueniet. Quanquam hoc non contenti quidam in prædictis, aut etiam in aqua simplici herbas exiccantes, & discutientes, quo maior vis concilietur, decoquunt, & deinde lauant. Quidam etiam balneum parant ex saluię chamæmeli, lauri sing. m. j. ea decoquentes in aquæ lib. x. adiectis salis lb. ij. s. vsque ad salis consumptionem. Et deinde ea aqua calida, tempore potissimum frigidiusculo, locos affectos colluunt. Sed iubent interea vt statim à lotionē spongiæ aceto & sali permittis immergantur, & partibus laborantibus circum-

ponantur, vt à fluxione immunes reddantur. Cauendum verò est, ne æger diutius moram trahat in aqua calida, dum balneo vtitur, aut dum se lauat. alioqui fluxiones prouocaret. Deinde consultum fuerit à lotionem corpus pannis lineis, & eis siccis, abstergere, & perfricare.

De victus ratione Arthritico obseruanda,

Tractat. tert. CAP. I.

TANTI est momenti, non modo in hoc, sed & in alijs propè omnibus morbis debita victus ratio, vt ea sola seruata plurimi morbi profligentur. Sed in hac tantum imperium, tantumque auctoritatis obtinuit consuetudo, vt Hipp. ipse lib. 2. apho. 50. scripserit: Quæ ex longo tempore cõsuetæ sunt, etsi deteriora sunt, insuetis minus molestare solent. Cuius quidem aphorismi sententia, quamuis ad alia nonnulla extendatur, tamen de esculentis, & poculentis nobis potissimum debere intelligi videtur. Quocirca non qui cibi, aut potus generaliter sint optimi, & delicatissimi in quauis gente, sed qui apud nostrates pluris habeantur, aut saltem minus insalubres tradere destinauimus. Nam, vt idem auctor est lib. 1. aph. 17: Condonandum aliquid tempori, ætati, & consuetudini. Itaque postpositis, quæ exterarum regionum tradunt Medici, præceptis, vernaculam nostram victus rationem potissimè sectabimur: ægros monètes interim, ne cibum vllum quantacunque bonitate celebrem, in ventriculum demittant, nisi antecedentis facta debite concoctione: ne fortè crudi aliquid ex ipso hepate per venas Meseraicas ad se pertrahat, vnde nutrimentum sit substantiæ corporeæ consequuturum crudum, & insalubre. Siquidem secunda concoctio (vt

habet

habet medicorum axioma) primæ prauitatem emendare nequit, sicut neque secundæ, tertiæ. Quam Maleam vt deuitare possimus, consultissimum fuerit edulia sibi deligere concoctu faciliora, & naturæ nostræ conuenientiora. De quibus iam ordine, à carnarijs incipientes, tractabimus.

De vitulina. CAP. I I.

VITVLINA non infimas, inter quadrupedum genera, parteis obtinere, meritò censetur. Quandoquidem temperatum in nobis sanguinem generare constet, & concoctu (vt Gal. de alim. facult. lib. 3. inuinit) sit perfacilis. Auerrhois verò, præter eas dotes, saporis suauitatem, odorisque fragrantiam illi attribuit: imò gallinacæ anteponendam arbitratur. laudatur tamen potius assa, quàm aqua feruenti elixa. Deinde obseruandum, vt vitulum neque nimis recentem, neque nimis grãdem nobis comparemus. Nam in omnibus ferè animalibus vescis accidere solet, vt ætates extremæ vitio suo non careant, cum mediæ, & saluberrimæ sint, & iucundissimè sapiant.

De bubula. CAP. I I I.

BVBULA, quæ pauxillo tempore sale cõdita fuerit, arthritico conceditur, non tantum quòd, iuxta Gal. sententiam lib. superiori capite, citato, alimentum corpori præbeat non mediocre, neque dissipatu facilè, sed quia etiam ventriculum recreet, appetentiamque excitet. At quæ diutino tempore muria imbuta fuit, præterquam quòd coctu contumacior sit, etiam prauum, crassum, & melancholicos affectus patientem succum producit. Quare non iniuria eius largiorem, crebrioremque vsum deuitandú antiqui

scripserunt. Quod autem apud nos videre sit quamplurimos non tantum fossiores, aut aratores, sed etiam otijs Palladijs deditos, & quos vocant, nobiles, bubula, singulis propè diebus, absque vlla noxa vefcentes: id sanè regionis nostræ naturæ assignandum, in qua cum aër corpora nostra ambiens, quam in plerisque alijs mundi plagis frigidior sit, caloré nostrum κατὰ τὴν ἀντιπερίστασιν, ad interiora cogi contingit, ibidemque viribus collectis, auctiorem reddi, & proinde, quæ concoctu sunt pertinaciora, leuiore negotio domare, & in saniores chylum vertere posse.

De Leporina. CAP. IIII.

ROMANIS non fuisse curæ ad vnguem escarum naturâ examinâre, vel ex eò sanè colligi poterat, quòd poëta Romæ celeberrimus Martialis inter quadripedes, Leporinæ primam gloriam attribuendam iudicauerit. quum tamen inter medicos constet eam crassum, & melancholicum humorem progignere. Est nihilominus (vel Galeno teste) quàm bubula ouillaq. succi melioris. Simeon autem Sethi non omnino male nutrire, si ventriculum nacta sit, in quo probè conficiantur, auctor est. Sed id curæ esse debet vt mensis nostris bimestris, aut trimestris apponatur.

Porrò Leporinæ cuneculina admodum affinis esse dicitur. nisi forte in caueis domesticis inclusi cuniculi educati sint. Tum enim plus nescio quid vel viscositatis, vel lentoris obtinere deprehenduntur, qui concoctionis commodo plurimū solet officere.

De Hædina. CAP. V.

HOEDVM capræ esse fœtum notius est, quam vt vlla explicatione indigeat. Atqui cum perhibeatur,

vt mox

vt mox dicetur, caprillam noxij esse succi, contēdunt meritò quidam hædos vitiatum aliquod temperamentum non potuisse non contraxisse. Schola tamen Salernitana moderatè nutrire, sanguinemque tenuem, & humidum gignere affirmat. Enimvero Medicorum non pauci agnina sicciorem hædinam, & salubriorem esse scripserunt. Cæterum iucundissimi tunc hædi sunt saporis, cum herbam nondum attigerunt, nec bimestre, nec trimestre superaerunt. Tempestiuè autem comeduntur toto Vere: sed inassati magis quàm aqua cocti, ex succo malorum aurantiorum, oxalidis, aut condimento segetis, ea tempestate herbescentis.

De Suilla. CAP. VI.

SCRIBIT Galenus (cuius sententię totus Medicorum ordo astipulatur) suillam omnium potentissimè nutrire, similitudinemque tantam cum humana carne obtinere, vt pro suilla quidam aliquando sine vlla in gustu, vel olfactu suspitione eam esitaerint. Scribit & idem lib. de cibis boni, & mali succi, suillam, si exactè in ventriculo cōcoquatur, & à iecinore in sanguinè conuertatur, probatissimos humores gignere. Quòd si contrà ea nanciscatur impotentem, & marcidum hominis inertis, & otio dediti, ventriculum, crassus ipsius, & lentus, quo abundat succus, nequaquam confici poterit. Cæterum hic meminisse oportet maxime, quod & aliàs monuimus, mediam ætatem esse in suilla eligendam, vitandamque quæ senectute dura, ex uccaque sit, aut infanti humore nimium humescat.

De Aprugna. CAP. VII.

MONTANA, syluestriaque animalia domesticis, vt plurimū salubriora habentur, eo quòd excrementiorum humorum minus producere eorum carnes manifestū sit, vt nos infrā latius dicemus. Hinc fit vt aprugnam suillæ domesticę præferendam lib. de attenuante victus ratione Gal. his verbis apertè docuerit: Apri suibus domesticis in cibo sunt anteponendi. Et lib. 8. meth. med. cap. 2. Ex ipsis suillis carnibus optima est montana. Quæ quidem etsi vera credantur: quemadmodum & iuxta Satyrographi sententiam, Aprios animal propter conuiuia natum: eius tamen frequens vsus interdicitur: neque ad satieta-tem, sed ad ventriculi refocillationem esitari permittitur: propterea quod concoctionis non sit per omnia facilis.

De Veruecina. CAP. VIII.

VERVECINAM ouilla, atque arietina salubriorem esse, vel ex hoc censeretur poterat, quòd Gal. lib. 3. de alimentorum facultatibus asserat, inter animantium carnes, castratorum esse præstatiores. Porrò veruex nihil aliud est (quod nemini ignotū puto) quam aries castratus, cuius traditur caro & laudabilem in corpore succum procreare, & eius edendæ (cū tamen vix vllæ sint tam blandæ escæ, tamque suauis quarum gratia continuo vsu non obtorpescat) nullum ferè vnquā tedium obrepere. Neque pro paruo habendum existimo, quod in nostro cælo nullum propè animal, quod mensis nostris apponimus, veruece sit frequentius. Adeo sunt ouium gregi alendo, propagandoque, propter summam quam ab eo accipiunt vtilitatem, addicti nostri rusticani.

De Cer-

De Ceruina & aliorum nonnullorum quadrupedum esu fugiendo.

CAPVT IX.

TANTI precij Nobilitati nostræ ceruina habetur, vt cōmunia nulla ferè satis instructa putent, si illa vel ex iure parata, vel crusto incocta, vel alio quopiã modo condita, desideretur. Imo constat Heroinas quasdam mulieres singulis diebus matutinis ceruinæ aliquam offulam degustare: hoc sibi pollicentes fore, vt morbo febrili nunquam corripiantur: propterea (vt opinor) quod nonnulli philosophi autument, & apud Plin. lib. 8. cap. 31. naturalis historiæ scriptum inueniatur, febrium morbos nunquam hoc animal sentire. Cæterum qui huiusmodi argumentis non contenti, physicæ medicinæ adyta penitiùs ingrediuntur, ceruinam manifesta ratione tum præduram, tum prauis succi esse, deinde cōtumaciter in ventriculo concoqui, atramque bilem gignere tradiderunt. ideoque corpora crebrius ea vescentium non solum diris febribus, sed plurimis etiam alijs grauibus malis aptiora reddi. Quam ob rem prudentiores, & cautiores, ceruinam, vt rarius, parciusque degustent, sedulò monemus.

De Caprilla CAP. X.

SCRIPTVM nobis reliquit Hip. libr. 4. apho. 100. de ratione victus in morbis acutis, caprinis carnibus omnia inesse mala, quæ bubulis: et præterea cruditatem generare, esseque flatuosiores & ructus magis excitare, quàm reliquæ. Gal. autem in principio lib. 3. de alimentorum facultatibus dicit, caprinis carnibus, præter succi malitiam, accessisse & acrimoniam. Quare in totum eis abstinendum videtur.

Si quis tamen omnino caprina afficiatur, quo tempore illa tempestiua sit, & quo intempestiua ex Hipp. libri modo citati apho. 101. discat, dicente: Optimæ autem sunt carnes caprinæ æstate, autumno verò penitus illaudabiles. Rationem autem si quis nouisse desideret, Galeni super eandem sectionem commentum adeat iubemus.

De Agnina. CAP. XI.

AGNI, inquit Gal. carnem habet humidissimam, ac maximè pituitosam. Quare si quem incessat agnina vescendi libido, prius inassatam brumali tempore mandat. idque vbi ea ab inassatione refrixerit.

De Ouilla. CAP. XII.

SUNT etiam oues natura pituitosiori, & vuidiori, ac, veluti scribit Gal. agnis ipsis excrementosiores, deteriorisque succi. vnde fit vt facilè, & erebrò ouilla vefcentes in morbum aliquem grauem tandem inducantur.

De Arietina. CAP. XIII.

MEDICI omnes arietinam, & prudenter sanè, ab omnibus mensis, procul abdicant. Tetrum enim odorem, virosūq. saporem referreprehenderūt. Deinde succi bonitate carere, & vix in vētriculo confici posse experti sunt. Ob idque deterrimam ab hircina esse sponponderunt.

De Hircina. CAP. XIII.

FOEDISSIMUM, & olidissimum omnium animalium hircum esse, vel ex hoc clarum euadere potest, quod apud quamplurimos poëtas hircus ipse pro graueolentia accipiatur. vnde Luculètè, & festiuè dixit Ouidius: Offendat nares virque paterque gregis, cum fœtorè hircinum significare voluisset. Quocirca quamuis hircina caro minimū humida sit, aut
pituito-

pituitosa, aut lenta, tamen propter fœdissimum nidorem ventriculo est ingrata atque inimica. Adde quod asserat Gal. tum ad concoquendum, tum ad bonum succum gignendum esse deterrimam.

De Porcellis. CAPVT XV.

NEFRENDVM laudes si quis semel intelligere velit, audiat Galenum com. in aph. 102. lib. 4. de ratione victus in morb. acut. ita loquentem: Cum porcellorum nuper genitorum caro exuperanter humida sit, plurimum inde generat pituitæ. Rursum lib. de alim. facult. 3. Meritò igitur porcelli alimentum nobis præbent tantò magnis suisbus excrementosius, quantò ipsis sunt humidiores: meritò minus etiam nutriunt. Humidius enim alimētum vt distribuitur, ita etiã discutitur celerius. Cum igitur caro muccosa, præhumidaq. sit, quàm rectè faciãt, qui in conuiujs adipalibus abunde illis indulgeant, ipsi viderint. Minus tamen peccabunt, si appetentia porcellos edendi proritati, etiã atque etiã cauerint, ne semicoctos, aut plus æquo torrefactos comedant. Siquidem porcelli carnes, Hip. libro modo allegato teste, prauæ sunt, cum vel crudiusculæ, vel ambustæ fuerint. Nam crudiusculæ flatus generant, qui turbationem faciunt, & ambustæ biliosæ sunt, propterea quod crusta illa facillimè in bilem transcant. Quare & loco suprã citato Galenus porcellos pelle abiecta edendos admouet.

De Anium, alimento.

CAPVT XVI.

NON tantum inter quadrupedia, sed & inter volatilia veritatem habet, montana, syluestriaque animalia domesticis, ac ignauis, & quæ in palustribus locis degunt, esse longè præstantiora. Propterea quòd
(vt Gal.

(vt Gal. lib. 3. de alim. facult. testis est) montana, & syluestria multum exerceantur, ac fatigentur, & in aëre sicciore viuāt. vnde liquet, inquit, quòd alimentum, quod ab eis prouenit, minus habeat excrementi: contrà valde excrementitium sit, quod à domesticis, atque otiosis sumitur. Quare necessum est alimentum eiusmodi nutriri valentius, quàm alterum, succumque meliorem & corpori congruentiorem procreare.

De Gallis, & Capis. CAP.

XVII.

A GALLINACEIS, vt cibus nobilioribus in genere auitio meritò exordium capiemus. Nam tametsi gallorum, nisi iuuenum, & Venerem nondum expertorum caro sit ingrata, & apud cupediarios vilescat: exectis tamen ex illis tempestiuè testibus capiunt, quos, etiam ætatis adulterioris inter primas epulas nou immeritò hodie reponi videmus. Siquidem eorum carnes (vel conciliatoris different. 68. testimonio) inter laudatissimas recensentur, & à ventriculo, gemina quadam proprietate, optimè conficiuntur. Sed capos & sapore & magnitudine inusitata præstantes, inter Flandros Brugenses, Messinenses, & his finitimi nobis mittunt. Cæterum gallis vetulis non omnino suus honos deest. Nam ius coctorum haustum præterquam quòd neruos (quòd Arthritico anxie affectandum est) roboret, etiam aluum vtiliter emollit: præsertim si modico salis adiecto brassicam marinam, mercurialem, carthamum, polypodiū querneum, & his similia probè incoxeris.

De Gal-

De Gallinis. CAP. XVIII.

GALLINÆ quæ in tenebris, & otio obescantur, gratiores quidam sunt palato, & ventri, sed tamen minus salubres ijs, quæ aëre aperto fruentes pinguescunt, & carnosæ fiunt. Pulli autem earum, nisi trimestres, aut quadrimestres, viscosiori & crassiori succo abundant. Qua ratione ipsi, quemadmodum & coturnices, arthriticū malum occultè prouocare dicuntur.

De Columbibus. CAP. XIX.

COLUMBACEAS carnes Galenus inter eas, quæ facilis sunt concoctionis reposuit. Sed maximè cautio esse debet, vt neque nimium nouellos, nec iusto adultiores columbos accipiamus. Itaque genitores, nisi forte brumali tempore, quo reliquæ carnes tenerescunt, vitandi sunt. Qui autem domi conclusi educantur, præpingues quidem fiunt, sed bonitate, ab ijs qui volatu, & exercitio superfluam humiditatem consumunt, superantur.

De Perdicibus. CAP. XX.

VINDEMIARVM, atque messium tempore, contra quorundam grauium auctorum sententiam, experimento deprehensum est, perdices habitiores fieri. Quare ea tota tempestate edendæ veniunt, præsertim si adultæ comprehendantur. Earum autem caro, Auicenna auctore, est de subtilioribus carnibus impinguans, quia multum nutrit, cor abstergit, hydropisque, & stomacho confert. Galenus verò 3. de alim. fac. cap. 10. & methodi medendi 8. cap. 2. perdicum carnes omnibus alijs volatiliū carnibus prætulit. Sunt enim præstantissimæ & succi bonitate, & concoctionis facilitate. Sed vt vni animantium nunquam

quam natura omnia dedit, id dicuntur habere noxæ quod aluum stringant. Quocirca ijs adhibita cautione, Arthritico vescendum est.

De Phasiano. CAPVT XXI.

IUSTIS nominibus reges, & magnates mensas suas phasianis (quos gallos syluestreis quidam appellant) opulentant. Siquidem Medici bonitate carnis, succi, & facilitate concoctionis gallinaceis æquandos tradiderunt. Conciliator autem de eis sic scriptum nobis reliquit. Syluestrium quoque laudabiliores sunt phasiani, & ad sanitatem, & robur, & fortassis etiam in vniuersum domesticis, cum sint gallinis propinquissimi, & eiusdem ferè speciei. imo illis amioris aëris, & alimenti, & exercitij amplioris.

De Gallinagine. CAPVT XXII.

PER hanc auem (de cuius appellatione magnam reperi inter doctos controuersiam) intelligi volo eam, quæ à Gallis, vne baccasse, & à Flandris, een Sneppe, nominatur. Cuius quidem carnem esse suauem Albertus scripsit: sed circa hyemem, quo tempore quibusdam in locis tantum reperiuntur, maximè esse tempestiuæ tradantur gallinagines.

De Surnis, Merulis, Turdis, & Passeribus.

CAPVT XXIII.

HIS vesci circiter Autumni finem, & hyemis initium nequaquam vetatur. quò tamen iuniores erunt, eò magis conuenient. Quia eorum tunc caro suauior est, & præstantiorem in corpore succum progignit.

De Turturibus. CAP. XXIIII.

TAMETSI horum carnem, quàm merularum, aut Turdorum duriorum docti quidam asseuerarint:

rini: Auicennas tamen illam mirè laudauit, & gallinaceæ æquiparauit. Minus autem columbis esse humidos, & temperatè ferè calidos, apud magni nominis viros inuenimus. Auerrh. verò ꝑ. collig. mirandam proprietatem confortandi cerebri, & ingenij acuen- di habere nobis scriptum reliquit.

*De maiorum auium, & aquaticarum carni-
bus fugiendis. CAP. XXV.*

PRO CERIORI corpore aues, cuiusmodi sunt Struthiocamelus, Onocrotalus, Olor, Grus, Pavo, graua concoctu sunt, & prauos, atrosque in nostro corpore humores gignere assolent. Nec his præstantiores habentur, quæ circa stagnantes aquas, amnes, riuos, paludes, & lacus versari, aut escas venari cer- nuntur: quales sunt Anser, Anas, Pluuus, Mergus, Gavia, Fulita, Ardea, Abardeola, Ciconia, & aliæ hu- ius farinae aues. quarum carnes (Galenii testimonio) humidæ, excrementitiæ, & concoqui difficiles expe- riuntur.

De Piscium alimento.

CAP. XXVI.

SI QVIS ad libellam, quod aiunt, sanitatis ra- tiones exigere velit, ab omnium ferè piscium esu sese abdicet, oportet. Quandoquidem constet apud om- nes naturæ alimentorum perscrutatores eos pauci, & prauis esse alimenti, multasque superfluitates in hu- mano corpore relinquere, quæ postea facillimè cor- rumpuntur. vnde Auic. post vehemens exercitium meritò pisces esitari vetuit. quòd per ipsum corru- pti, reliquos corporis humores omnino deprauent. Rursum scribit (quæ fuit & Galeni sententia) pisces recentes pituitam generare, & ventriculum mollifi- care.

care : cum tamen non semper, aut ova, aut carnes ad manum esse possint, neque si fuerint, eis indiscriminatim quouis tēpore nostra religio vesci permittat: nos de ijs tractare studebimus, qui minori noxa sumi poterunt, positis prius generibus quàm ad species deueniamus.

Scribit autem Galenus in lib. de alimētis, piscium carnem qui in aquis limosis, ac lacustribus degunt admodum excrementitiam, ac muccosam esse. Quare Arthriticis cane peius & angue fugiendam in confesso est : cum non semel ostensum sit eorum victus rationem in hoc consistere, & veluti caput esse, vt excrementosus non sit, non frigidus, non oppilans. Pisces igitur aut saxatiles, aut marinos omnibus sanitatis suæ studiosis diligendos esse totus Medicorū ordo censet. Fluuiatiles verò in vniuersum reijcendi veniunt, nisi ij qui in aqua rapidè fluente gignuntur. Nā cū tales fluminis celeritate, aut volubilitate magis exerceantur, minus excrementorum producere possunt. Qui autem in fluminibus urbem populosam præterlabentibus, hominum excrementis, & culinarum sordibus victitant, hoc arguit esse deterimos, quòd vbi pauxillo tempore mortui fuerint, statim putrescāt, & grauissimè oleant. Sed hic nequaquam silentio prætereundum videtur, eos pisces esse generosiores, qui & mediæ ætatis, & quantitatis fuerint : nisi forte pertinacem duritiem, aut diffluentem mollitiem nacti videantur. Alioquin ex molliorum, & humidiorum genere maiores assumi debent, sicut è duriorum, & sicciorum minores, propter rationes omnibus obuias, & notas.

De Solea.

De Solea. CAP. XXVII.

QVONIAM in piscium appellationibus ita variant Ichthyographi, vt singularum propè regionum, imo pagorum, & territoriorum singula nobis adducant nomina: operæ precium facturum me existimaui, si certioris, & dilucidioris doctrinæ gratia, pisces ipsos ea lingua, qua nunc Gallia Belgica duplici vtitur, appellare. Solea igitur de qua hic modo agimus Gallis dicitur, vne Sole, siue, vne Soeule. Fland. een Tonghe: quo modo etiam appellat Itali. Nam apud eos Linguata nominatur. idque fortassis Græcorum imitatione, quibus βέγλασος κὶ βέγλοπος appellatur. Soleæ verò encomium Gal. lib. de alim. facul. celebravit, dum collatis inter se duobus bonis piscibus Passere & Solea dixerit: Non tamen omnino eiusdem sunt speciei. Solea enim mollior est, & cibo suavior, ac in totum præstantior, quàm passer. Sed cum glutinis nonnihil habeat in aliquot dieculas asseruata, quàm recens cocta, melior, & salubrior habetur: quia temporis beneficio quod est in ea glutinosum, & lentum deponitur.

De Passere, Rhombo, Plagitia.

CAPVT XXVIII.

IN HORVM nominum appellatione tantum offendi labyrinthū, vt inde, velut ictus ab angue, ilico me surripuerim, Galeni dictorum memor: Non esse multum digladiandum de vocibus, dummodo de re cōstet. Secuti igitur eos scriptores, qui lumine quodam præuio nos ad se inuitarunt, Passerem esse comperimus, quem & Galli, & Flandri, Scarrekin vocarunt. Rhombum, quem Galli, vn Rhomb, aut nomine familiariori, vn botkin, Flandri, een but dicunt. Plagitiam verò (vt habet schola Salernitana) aut (vt

alij quidam scripsere) Plagutiam eum piscem esse, qui Gallicè, vne Plaijs; Flandricè, een Pladijs appellatur. Producunt autem pisces hi omnes (quātum piscium fert natura) succum optimū, & minimū excrementosum. Quare non omnino iniuria inter popinales delicias, à nonnullis, annumerantur.

De Carpione. CAP. XXIX.

PISCIS hic inter contemptibiles reponendus nequaquam videtur: si modo eam bonitatis gratiam obtineat, quam suprā cap. 26. in omnibus fluuiaticis piscibus requiri diximus: neque putauimus eadem hic referre, necesse. Coquuntur autem ab opulentioribus in vino, adiecto sale, vt eius, si quam forte habeat, viscositas absumatur: quantumuis tamen opipare coquatur, aut condiatur, eius frequens esus minimè probatur.

De Lucio. CAP. XXX.

NON minima quoque inter eruditos de Lucio, & Lupo pisce digladiatio extat. Caterum non nostrum (vt ingenuè fateamur) inter eos tantas componere lites. Tantum id dicam, quod huic nostro negotio vsui esse putamus: nimirum Lucium eum esse piscem, quem Gallorum vulgus, vn brochet, Flandrorum, een snoeck appellat. Hunc verò Galenus scribit temperatum sanguinem gignere. Quò sanè nomine cum bonæ notæ piscibus omnino reponi meruit: quod quidem apud Belgas nomen ferè latet. Nam ijs ita commédatur, vt inter amnicos pisces Lucio primas attribuunt.

De Perca. CAP. XXXI.

PELAGIVS, & amnicula iste piscis esse traditur. Pelagium quidem à Gallis, Perche de mer, à Flandris een zee Baers, nominatum reperi. Rursus amnicolam
ab illis

ab illis, Perche d'eau douce, ab his verò, een soet water Baers nuncupari. Vtrunque sanè piscem summis laudibus plerique Medici extulerunt. Marinum tamen Galenus saxatilibus contribuit: quò fit, vt de ipsius in cibus salubritate minimè sit dubitandum: quum id genus pisces perpetuò laudati fuerint.

De Asello, Eglefino, & Merlano.

CAPVT XXXII.

CUM hi pisces omnes Asellorum sint species, eum tamen qui à Gallis, Merlus, & sæpe, vn Cabbiliau, & à Flandris, een Cabbeliau dicitur: Latini peculiariter Asellum, seu Asellam, Græci autem *ὀρίσκον* nuncupauerunt. Secunda verò species nonnullis piscis capitosus, Rondeletio Eglefinus, Gallis Eglefin, & Flandris, Scheluisch appellatur. Tertiam verò speciem Latini Merlanum, seu Merlangū, Galli vn merlen, Flandri, een muelnaer, bolck, & wittinck dixerunt. Porro Asellos omnes, mollis esse carnis, & boni succi minimumque glutinosi, deinde cōcoqui facile cum Galeno, Medici propè omnes tradiderunt: exceptis tamen ijs qui forsitan vitiosa pabula nacti essent. quòd si Asellam decem aut duodecim horis sale aspersam recondideris, multorum sententia est, multò salubriorem fieri.

De Laccia, seu Alofa:

CAP. XXXIII.

GALLIS vne Alofe, Fland. Elft piscis iste appellatus est: quem Paulus Iouius pulparum mollicie, saporeque admodum esse delicatum, & vberimè nutrire asseueravit: quia tamen, inquit, glutinosioris est alimenti, excrementa eius in ventriculo non facile atteruntur. vnde fit, vt ab ipsis exhalationib. ad caput

sublatis, intempestiua somnolentia inducatur, & fitis augeatur. Optimè autem laccia in craticula affatur, & viridi salsa affusa comeditur: sed eius captura, nisi Vere inchoante, non fit: quo sanè tempore Christianis ad ieiuniorum solamen, maximo solet esse adiumento.

De Mullo. CAP. XXXIIII.

MULLORVM varia sunt genera: sed nos hic de eo agemus, qui Gallice, vn barbeau, seu, vn Rotiget, Flandrice, een barbeel, & Latinè quandoque Barbus, siue Barbo dictus est: huic autem pisci gratia non infima inesse prædicatur: Est enim (Corn. Celso attestante) boni succi & inter teneros, durosque pisces, medius. Sed quod mirum videri potest, quò vetustior est, eo suauior, atque præstantior experitur: vnde perdoctè in Mosella Ausonius de eo cecinit:

*Tu melior peiore auo, tibi contigit vni
Spirantum ex numero non illaudata senectus.*

De Sturione. CAP. XXXV.

VARIIS & tenebricosis appellationibus scriptores hunc piscem obscurauisse omnino comperiet, qui eorum scripta reuoluturus est. Caterum quum rem ipsam, non vocabula venemur, ijs præteritis, piscis naturam quem Galli, vn Esturgeon, Flandri, een Stuer vocant, hic demonstrabimus: Sturionem (inquit Paul. Iouius) maria quidem gignunt, sed flumina maximè nobilitat. Subeunt autem, è mari, aquas fluuiatilis, quarum haustu pinguescunt, exuuntque subagrestem illum saporem, quem in pelago conceperunt. quinimo in præalto mari nunquam ferè, vel rarissimè capi, idem auctor testatur: est verò eius caro palato gratissima, & non mali succi, si modo ventri-

ventriculum robustum nacta fuerit: solet autem frustratim defecari, & in aceto cocta ad aliquot dies asseruari, atque sic suauius, & salubrius mandi.

De Salmone. CAP. XXXVI.

NOTIOR est huius piscis appellatio, quam ut vlla interpretatione indigere videatur: quare ad eius naturæ declarationem accingemur. Salmonis igitur carnes, si cui tam firmus ventriculus fuerit, ut probè perfici queant, egregiè alunt: qui verò inualidiori sunt ventriculo, eas rarius in cibos admittere debet: quanquam, si eis innata malitia aliqua fuerit, bona ex parte consumatur, si elixetur in vino, adiectis caryophyllis, pipere, cinnamomo, & zingibere. Transmeant autem Sturiones è pelago ad fluuios: qua hospitij mutatione, virus illud marinum deponunt, & esui commodiores efficiuntur.

De Saxatilibus in genere.

CAPVT XXXVII.

POSSEM equidem plurimorū aliorum piscium in cibis aptorum naturas hīc describere: sed quoniam illas ex illis quæ iam summatim complectemur, deprehendi posse existimauimus: viam compendiosiorē maluimus inire: ne fortè legentibus nauseam pareremus. Pisces igitur, qui in petricosis & saxosis degunt locis, cuius classis sunt Gobio, Scarus, Merula, Turdus, & plerique alij, certus esto inculpatè esitari posse: spondent enim Medicorum præcipui alimentum quod ex ipsis procreatur, non tantum concoctu facile, sed etiam salubre esse: quòd ex eo sanguis consistentia medijs proueniat: hoc est (docente Galeno lib. 3. alimentorum) qui neque tenuis admodum sit,

neque aquosus, neque vehementer crassus. Præterea id habent gratiæ pisces saxatiles, quòd reliquis minus sint excrementosi: deinde quòd eorum caro sit mollior, & friabilior: quod sanè acceptum ferre debent aquis, in quibus degunt, quæ inter petras labuntur, atque etiam cum serenum est, moueri consueuerunt: per quem motum etiam ipsi pisces assiduè mouentur, & exercentur.

Quinam pisces Arthritico fugiendi sint.

CAPVT XXXVII.

PISCES omnes inusitata magnitudine cuiusmodi sunt cetacea omnia, vt balena, Phoca, Delphinus, Thunnus, & si qui sunt tales, omnino abijciendi sunt: nam duram habent carnem, & excrementosam, prauique succi: adde quod ipsa recens sumpta, nisi optimè concoquatur, plurimum crudi succi in venis congerat, senibusque cibus omnino inutilis existat. neque his minus insalubres sunt pisces, qui quorundam quadrupedum figuram, carnisque substantiam imitantur, vt canis marinus, lutra, porcus marinus, & similes. Sed neque attingendi sunt ij, qui squamis carent: quales sunt anguilla, lampetra, congrus, murena: sunt enim crassi & lenti succi, qui que maximè oppilet. Præterea anguillam, & murenam, comment. in Scholam Salern. scribit stomacho, & renibus esse inimicas: sed præcipuum, inquit detrimentum ex earum obsonijs sentiunt, qui arenulas mingere consueuerunt: quoniam illæ anguillari glutino in calculos cogi, & astringi videantur. Podagra quoque laborantibus manifestè officiant, nec vllis morbis medentur, sic vt natura iniquè fecisse videatur, quæ tam suauem refutandis, expuendisque piscibus indiderit saporem

porem. De murenis ita scriptum apud Aetium reperitur: Murenas & omnia mollia, vt lolligines, sepias &c. vt quæ difficulter concoquantur, inflationes pariunt, & noxios humores generent, censeo reprobanda. Congros autem Galen. de alimentis lib. 3. scribit carnem duram habere, ægre confici, & parere succos crassos & falsos. lepram verò occulta quadã vi generare Albertus magnus auctor est. quòd verò Romanos veteres tanti Murenas fecisse, quanti vllum aliud piscium genus traditur, id ab eis factum Paul. Iouius, non propter naturæ bonitatem, sed ob viuacitatem credidit: nam magna earum copia, in quotidianos vsus, viuarijs inclusa diutissimè poterat asseruari, cæteris piscibus, aut tædio carceris, aut vitio piscinarum facile pereuntibus.

De potuum generibus Arthritico conuenientibus. CAP. XXXIX.

ABSOLVTO utcumque de Arthriticorum cibatu, ad potus genera dietæ ordo nos iam pertrahit: illud igitur eos imprimis admonemus, vt potum omnem deuitent, cuius vehementia facile capitis arcem oppugnare possit: ne videlicet ipsius mali causæ fomentum aliquod suppeditetur: quum huius noxij humoris fontem in capite collocandum, iam aliquoties demonstratum fuerit. quare iusta de causâ, ab hoc scopulo Arthriticos liberare & seruare conantes plerique Medicorum, in quibus est, & Hieremias Triuerus Louaniensis quondam scholæ gymnasiarcha, & doctor celeberrimus, vinum Rhenanum Francico prætulerunt: quòd iudicaret longè minorem copiam, & languidiorem fumosorum vaporum ex illo, quàm ex hoc caput sursum deferri. sunt tamen nonnulli

viri graues, qui quidem Gallicum concedunt, sed idem malum cauētes oligophorum, & subrubellum esse volunt. Porro in hanc sententiam manibus pedibusque eunt cuncti, vt in ipso paroxysmo, nisi per parcē, atque ab ijs qui huiusmodi potui assueuerunt, vinum non attingatur. Cæterum audiendus nequaquam nobis videtur Hieron. ille Cardanus, vir alioqui ingenio sanè sublimi, & acri, qui cum nonnullis alijs neotericis stiptica, & quæ à Græcis *σεγνοπικα*, hoc est venarum, & arteriarum ora obdurantia, exhibenda contendunt: Ne, inquiunt, excrementosi humores in corpore nati ad locum affectum facile dimanent: sed, quum hi nequeant, eorum etiam confessione, in corpore retineri, sine magno corporis totius detrimento, hac cautione vtuntur: nimirum vt alternis diebus, aut tertio quoque die cathartico intus deuorato Arthritici assiduè expurgentur. Atqui quum Hippocratis, atque etiam Galeni præcepta nos admoneant corpora nostra in prauam consuetudinem non esse trahenda: Consuefacere autem corpus cathartics perpetuò sumendis consuetudo sit perniciofa, eorum sententia de morbi articularij præseruatione non videtur amplexanda: siquidem purgationes crebriores manifestum est, & apud Corn. Celsum legitur, corpus debito alimento defraudare, & in atrophiam tandem inducere. Diuretica igitur, & extenuantia, nisi corpus vehementer impurum appareat, tunc enim purgatione præuia opus esset, adhibere potius conuenit: vt quæ serosa excrementa quotidie per vesicam quemadmodum facile experimur, promoueāt. quòd si his non moueantur, audiant Galenum lib. 5. de sanitate tuenda, apertè assueuerantem vina, quæ diutius in ventre morantur viscera obstruentia, nullo inodo
 apta

apta esse senibus. Dulcia autem, & pallida, quibus potissimum, inquit, suspicio esset calculi in renibus gignendi, aut podagræ alicuius, articularis ué morbi impetus futuri, optima esse: quid quod & in ipsa illa uina, quo urinas magis propellant, petroselinum, rutam, aut piper conijci præcipiat? Atque hæc cum sufficere possent, addam tamen ne quid causentur, Rhamfim & Auicénam planè & apertè scriptum reliquisse, dolorem iuncturarum frequenter remoueri urinas prouocantibus. Cæterum quum suprâ Arthriticis, paroxysmo inualecente, uino interdixerimus, quo potus genere urgentem sitim sint sedaturi, dicendum iam uidetur. Aquam igitur bibât, in qua cinnamomium, anisi, petroselini, coriandri que semina, & quæ huius farinae reperiuntur, decocta sint: aut certè, si ferant facultates, eo potionis genere utantur, quod ridicule à Barbaris hodie Hipocras nominatur. Cuiusmodi fuerit, quod accipit cinnamomi selecti ℥ ij. zingiberis ℥ s. piperis longi, granorum paradisi, galangæ maioris sin. ℥ j. cardamomi ℥ j. s. nucis moschatae, caryophyl. macis ℥ j: quæ omnia coquantur in aqua fontanæ lb. vj. quoad quarta pars, hoc est lb. j s. sit abstumpta. hinc colabuntur, & exprimentur, adijcieturque sacchari lib. s. ad dulcorem potioni conciliandum.

De secundis mensis. CAP. XL.

CIBORVM varietatem & multipliciter omnem veteres illi medicæ artis heroës constanter damnarunt, tanquam humani corporis extremam perniciem: Atqui si nostrates mēsas, & præsertim, quas uocant secundas, uiderent, quos non cachinnos tollerent? Quod Antyciris nobis opus esse clamitarent? Ratio ipsa dictat, ea edulia esse præsumēda, quæ citius

D 5 in ipso

in ipso ventriculo confici possunt: deinde quæ difficilius, & tardius: at nos quasi salutis nostræ inuidentes, naturæ ordinem peruertimus, ea prius deuorantes, quæ pertinacioris, post, quæ leuioris sunt concoctionis: Taceo quod ventre iam saturo coactam appetentiam proritantes ea nobis ex consuetudine apponi iubeamus, quæ totam massam in ventriculum demissam maximè idonea sunt corrumpere, & veluti toxico inficere: ea autè sunt fructus quidam humidissimi, & maximè excrementosi, vt cerasa, pruna, persica mala, pyra, & similia, cum omni genere lactariorum, & dulciorum: à quibus sanè, quemadmodum & à quouis caseo, in totum abstinere Arthriticos diligenter monemus, atque in horum vicem auellanas, amygdala, vuas passas, pistacia, pini nucleos, coriamdri grana preparata, & si quæ sunt his affinia sumere suademus. Nec cydoniorum carnem improbamus, sed sine speciebus confectam, & post reliquos cibos omnibus assumptam: habet enim à cerebro vinosos vapores prohibendi maximam energiã: deinde quamuis ex natura sua facultas illi astrictoria insit, tamen à pastu comesta ventrem laxandi vim adipiscitur. propterea quod ventriculum constringendo bonam reddat concoctionem: vnde alui benigna consequi solet emollitio. Sed in his longius progressi diutiusque immorari nobis videmur, quàm Arthriticorum dietæ ratio postulet: Quare ad ea quæ quarti, & vltimi sunt tractatus nauis clauum derigemus.

DE ARTHRITICI DOLORIS ACTV AFFLIGENTIS CVRATIONE, TRACTATVS QVARTVS. CAPVT I.

QVAMVIS huius libri initio synecticam, siue continentem doloris articularij causam humorem quendam

quendam simplicem, eumque pituitosum ac serosum esse dixerimus, simplicem tamen non semper esse eius curationē non inficiamur. Propterea quod constet morbum ipsum aliquando oppugnare corpus, quod sanguineo, aut bilioso, aut atrabilario humore redundet: qui sanè nequaquam, in ipsa curatione, negligendi veniunt: quum eorum exuberantia, non artus modo, sed vniuersum corpus molestari, atque aggrauari quilibet experiatur. Itaque de ijs, simul cum principe hoste, nempe pituita, deturbandis singulis suis locis acturi sumus, ab ipsa interim primaria causa exordientes.

De Articularij humoris euacuatione.

C A P V T I I.

H I C autem meminisse imprimis oportet eorum quæ suprâ tractatus 2. cap. 5. tradita sunt: nimirum materiem humoralem esse præparandam priusquam vllam expurgationem attentemus: atque id quidem qua via, quaque ratione fieri deceat, inde petere iubemus. Satis enim, superque (vt opinor) ea de re illic tractatum est: quemadmodum forsitan & de purgatione, nisi paroxyismi ratio, quum iam æger cruciatu arthritico afflictatur, pharmaca efficaciora, & acriora exposceret. materia igitur concocta, & ad expulsionem præparata modis, qui sequuntur per aluum protrudetur. ℞. myrob. chebul. ʒ iij. Agarici ʒ j s. fiat decoctum, in quod colo transfusum inijce syr. ex pluribus infusionibus rosarū rub. ʒ iij. diacatholici ʒ s. permisceantur, & inde haustus propinetur. vel. ℞. glycyr. passul. mundatarum ab acinis sing. ʒ j. iue Arthriticę M j s. flo. stœchados, cōmunium sing. p. ij. carthami, agarici sing. ʒ iij. polyp. querni ʒ s. zingib. ʒ j. co-

ꝓ j. coquantur in. ſ. q. aquæ ad ꝓ iiii. quibus colatis
 adijce catholici, diacarthami ſing. ꝓ iij. electuarij è
 ſucco roſarum ꝓ ij. miſceantur, & paretur hauſtus.
 Quòd ſi minus validis opus eſſe Medici prudentia
 iudicabit, tum uſui eſſe poterunt quæ tract. & cap.
 paulò ante citatis deſcripta fuere, ſiue liquidiora, ſiue
 ſolidiora poſcantur. quia tamen è longinquis parti-
 bus in ipſum ventriculum humor iſte noxius eſt de-
 riuandus, catapotia ſanè potionibus dilutionibus e-
 runt anteferenda, vt quæ in ventriculo pertinacius
 hære, neque tam breui tempore diſſolui poſſunt.
 vnde conſequitur permanentior, & diuturnior (vt a-
 libi à nobis dictum eſt) humorum attractio. nam ve-
 lut magneti ea vis ingenita eſt, vt diſſitum ferrum ad
 ſe attrahat, ita catharticiſ medicamentis à natura inſi-
 tum eſt, vt occulta quadam virtute, &, vt ipſi loquun-
 tur, tota ſubſtantię proprietate, ad ſe ex vniuerſis cor-
 poris partibus peculiarem aliquem humorem pelli-
 ciant, quem poſtea ſecum per meatus à naturæ con-
 ſtitutione deſtinatos ex ipſo corpore conuerrant. Ca-
 tapotiorum itaque formulas aliquot ſubiiciemus.
 Ꝛ. catap. Arthriticorum, cocciorum ſing. ꝓ s formen-
 tur catapotia vj. cum oxymel. ſ. mirè autem hæc con-
 ducunt. vel. Ꝛ. pilul. fætidarum, & de hermo-
 dac. ſing. ꝓ s. è ſarcocolla ꝓ j. miſce, & cum ſucco ro-
 ſarum formentur pil. ix. Paris cum ſuperioribus ſunt
 virtutis.

Quæ autem ſequuntur, Rhaſis medici excellentiſſi-
 mi eſſe dicuntur, & mirificis laudibus extolluntur.
 Ꝛ. aloës hepaticæ ꝓ s. dacrydij ꝓ j. roſarum rub. tri-
 tarum ꝓ ij. hermodactyl. alborum à ſummo cortice
 liberatorum ꝓ ij. miſceantur & cum ſyr. de ſtoechade
 formetur maſſula, è qua, pro agri tolerãtia à Medico
 exhibe-

exhibebitur dosis. vel. ℞. pil. è sagapeno, aut fœtidarum ʒ j s. Agarici trochiscati tantundem misce, & cum oxymel. aut syr. de stoechade formetur moles pilularis, è qua eximètur egro plus minus pil. vj. postridie coque corticum myrob. chebul. ʒ ij. atque in harum decocto dissolue syr. ex pluribus infusionib. rosarum rub. ʒ ij, aut iij. deinde ex ijs permistis propinetur haustus.

Quod si huiusmodi cedere dolorem (quod facile contingere queat, si paulò vetustius fuerit) non ceperimus, sæpius hæc repetēda sunt: si enim vsquam locum habeat prouerbiū: Non vnico ictu molē quer nei roboris deijci, hîc, me hercle, maximè inueniet.

Porro post huiusmodi purgationes cōsultissimum fuerit partes principes corroborare, nunc ijs quæ in secundo tractatu ostensa sunt, nunc ijs quæ modo ostendemus.

Theriacæ vel Mithridatici antidoti ʒ ij. sumendæ sunt tribus aut quatuor horis ante pastum. Diacoralium autem quod describit Alex. Trallianus lib. ii. & Aegineta lib. 7. medicamentum est securissimum, & in potu nihil insuaue habet: præterea partes roborandi & firmādi principes præcipua vi præditū comperitur.

*De medicaminum anodynorum, & discutientium
admotione. CAPVT III.*

VBI iam inualefcit doloris accessio, & administrata sunt quæ corpus recrementis exonerare sunt apta, medicamine topico, seu locali omnino opus esse censemus, quod & possit cruciatum ipsum lenire, & materiam per insensiles meatus educere. Horum igitur formulas aliquot accipe, ℞. micę panis macerata, in decoctione chamæmel. absinthij, maioranæ, atque modicè coctæ lb. j. cui adde cassiæ recens è
cannis

cannis erutæ ꝑ j. oui vitellum vnū, olei chamæmeli-
ni, & myrtillorum sing. ꝑ j. croci ꝑ j. permisceantur,
& formetur cataplasma, quod artubus laborantibus
applicetur. vel. ꝑ. farinae hordeaceæ ꝑ iiij. hermo-
dac. ꝑ j. croci ꝑ j. ouorum vitellos ij. quibus com-
mistis addatur olei rosacei modicum, & cataplasma-
tis formam accipiant. vel. ꝑ. succi caulium, aceti
acerrimi sing. parteis æqualeis. misceantur cum fari-
na seminis lini, & fingatur cataplasma. vel. ꝑ. thyr-
forum caulium ꝑ iiij. axungia porcinae aqua rosacea
lotæ ꝑ ij. misce & vnguentum confice, quo locus do-
lore affectus inungatur. hoc autem medicamen Pau-
lus asserit multis præsidio fuisse, & nos iam aliquo-
ties experimento didicimus. vel. ꝑ. althææ fo-
liorum. q. s. coquantur, & subigantur cum polline,
aut hordeacea farina, deinde partibus dolentibus ap-
plicentur. Probatum autem anodynum istud ob id ab
Aëtio, quòd leuiter discutiat, & exiccet.

His verò medicamentis si doloris pernicitiam do-
mari posse non senserit Medicus: decoquatur cha-
mæmelum, melilotum, fœnigræcum, aut centaurium,
atque horum decocto partes affectæ foueantur, aut
aqua in qua bullierint cappares irrigentur: sed ante
omnia tradunt Trallianus, & Ægin. vtilissimum fore
(etiam si molestus iam fuerit calor) particulas dolo-
re oppressas decocto foueri thymi, origani, satùreia,
& calaminthæ ex aceto acris, quod adhuc calidum post
bullitionem partibus afflictis superfundendum, at-
que id pluribus vicibus faciendum, admonent.

Quòd si ne his quidem cruciatibus sæuitiem remit-
ti perceperimus, ad narcotica, seu stupefacientia me-
dicamina, veluti ad extremum subsidium, cõfugien-
dum erit. Quorū formulas aliquot, quàm potuimus
mitissimè

mitissimas, huc attulimus. ℞. micæ panis bene triti, & lactis mistorum lb. j. in his dissolue opij ꝯ j. s. croci ꝯ ij. cuncta simul coacta dolori admoueantur, & crebro iterentur. vel. ℞. castorei, opij sing ꝯ j. croci ꝯ s. permistis omnibus informetur vnguētum, addita rosacea. vel. ℞. amyli ꝯ iij. farinae fœnig. ꝯ j. s. papaueris albi ꝯ s. caphuræ, croci, opij sing. ꝯ ij. commisceantur cum lacte muliebri, & eis illinatur affectus locus, quem, dum istud medicamentum auferre statueris, aceto lymphato diligēter irrigabis. vel. ℞. opij, croci, sing. ꝯ j. & cum tribus ouorum vitellis, oleoque rosaceo, misceantur parti laboranti applicanda. vel. ℞. papaueris albi satiui ꝯ ij. lactis muliebris ꝯ ij. olei rosacei ꝯ s. misce.

Quid dolore iam remisso agendum.

CAPVT IIII.

VBI VERO his medicaminibus anodynis, & præsertim narcoticis rabies dolorifica cesserit, sedulo curandum est, vt ilico partes ipsas articulares calefacientibus resoueamus. alioqui periculum est, ne ita debiles, & intemperatas eas efficiamus, vt quibusuis fluoribus in posterum obnoxia reddantur. Chamamelo igitur, meliloto, fœnigræco, rosmarino, saluiæ floribus, origano, satureia, sinapi, pipere, atque id genus calorificis admotis artus consolidabimus. quinimo cruciatu iam in totum sublato, aut saltem multo mitiore facto, monet Alexander ea adhibenda medicamina, quæ non solum summam cutem infestent, sed quæ in profundo fixa calfacto-riam, & discussoriam virtutem exercere nata sint.

In quem

In quem quidem vsum præsentaneum hoc habetur medicamentum. ℞. adipis suilli veteris, butyri sing. ℥ j. olei veteris vel nardini ℥ ij. mucaginis sem. lini, & fœnig. sing. ℥ iiij. ammoniaci, & galbani in aceto macerati sing. ℥ iiij. croci ℥ s. ceræ q. s. fingatur ceratum. vel. ℞. castorei, thuris sing. ℥ j s. medullæ ceruinæ, adipis anserini sing. ℥ iiij. oleorum anethini, & nardini sin. ℥ ij s. bdellij, & galbani in aceto dissoluti sing. ℥ iiij. farina sem. lini, & fœnig. sing. ℥ iiij. s. ceræ q. s. Fiat medicamentum omnibus permistis: hoc verò præ ceteris admirandæ virtutis esse prædicatur. vel. ℞. succi rad. ebuli ℥ iiij. resinæ pinus, & terebenthinæ sing. ℥ iiij. ol. chamæmel. & vulpini sing. ℥ ij. mucaginis sem. althææ, sem. lini, fœnig. sin. ℥ ij s. opopanacis, sagapeni, ammoniaci in aceto dissoluti ℥ s. croci ℥ j. adipis porcinae ℥ j. ceræ q. s. formetur ceratum.

Nobis autem scriptum reliquit medicamentum quoddam Valescus eximiæ sanæ energiæ. Siquidem resoluendi sine attractione, calefaciendi, extenuandi, nervos ligamentaque, & iuncturas roborandi, membraque nervosa confortandi facultatem scribit obtinere. Quocirca podagræ, ischiadi, imo cuius articulorum dolori plurimum conferre ab eodem iustis nominibus scriptum est. Recipit verò Olei rosacei lb. vnam. olei chamæmel. lb. s. succi rad. ebuli, rutæ sing. ℥ iiij. vermium terrestrium lb. j. Incidantur minutim vermes, & coquantur cum reliquis omnibus dum consumpti sint succi. deinde per colum transfusis addantur ceræ ℥ iiij. terebenthinæ ℥ ij. Bene subactis omnibus formetur vnguentum.

De Vi-

De victus ratione in ipso paroxysmo obseruanda, CAPVT. V.

TAMETSI suprà abudè de diætâ Arthritico retinenda diætâ fuisse videri possit: quia tamen ea neglecta, aut nō satis religiosè obseruata, vix vllum ex medicaminibus seu catharicis, seu topicis leuamen percipi valeat: visum est non abs re, vel tribus, quod aiūt, verbis indicasse, quī cibandus sit æger affligente dolore; quum præsertim eo tempore seueriori cura, & strictiori obseruantia alendus sit. si itaque Arthritici corpus humore phlegmatico redundet, vtilissimum sanè foret in ediam perferre. nam Hippocratis testimonio: Corporibus humidis carnes habentibus famem adhibere conuenit, vt humiditatis corporeæ exuberantia restringatur. adde quòd ea phlegmatici humoris sit natura, vt ieiunio in sanguinem conuertatur, & in alimentum corporis partibus cedat. si tamen æger famem tolerare recuset, aut ipsi Medico non videatur imperanda, saltem vt extenuantia, & siccantia edulia sumat, cura adhibenda est. in hoc verò genere sunt passeruli, aues montanæ, vnæ passæ, cappares, iuglandes, pisciculi saxosi, sed assi; aut si elixare magis iuuet, fœniculum, hyssopus, fatureia, pulgium, serpillum, & his similia elixationi sunt adijcienda. Vinum autem alibi in totum abdicauimus, aut per parcè gustandum concessimus. reliqua verò quæ ad victus rationem hîc necessaria esse iudicari possint, suprà tibi petenda sunt.

De Arthritidis curatione reliquis humoribus corpus aggrauantibus,

CAPVT VI.

QVOD si vna cum Arthritico humore (quem iam sæpius phlegmaticum esse ostēdimus) alius præterea,

E vtpote

vt pote biliosus, sanguineus, aut melancholicus, sua quantitate corpori sit infensus, geminum tunc medicus sibi scopum proponere debet: vnum pituitosi humoris, tanquam caussæ principis, depellendi: alterum ab vno, aut à pluribus reliquis humoribus infestantibus, corpus vindicandi. quorum quidem notæ quomodo ex corporis temperamento, ex ætate, regione, anni parte, victus ratione, animi affectibus, & similibus innotescere possint, quia apud tam multos, & tantos scriptores facile reperire sit; superuacaneū nobis visū est, de illis operosius hinc tractare. singulorū itaque è corpore exonerationem potius aggrediemur.

De biliosi humoris Arthriticum aggrauantis expulsiōe, CAP. VII.

BILE in corpore arthritico efferuescente consul-
tissimum fuerit, cum ijs quæ articularium humorem
præparant, aut expurgant, etiam admiscere ea, quæ
bilis malignitatē refrenant, & depellunt. quod qui-
dem, si quis formulas tum præparatorias, tum pur-
gatorias suprâ descriptas, paulò accuratiùs pensitaue-
rit, à nobis factitatum comperiet: propterea quòd pi-
tuitæ quòpiam influenti sæpe bilis, ob maximā eius
tenuitatem, admista sit. Sed quia hoc loco statuimus
exuperantia peccantē expellere: ideò illi paulò magis
aduersantes formulas præscribemus. non inutile igitur
fuerit vomitum aqua tepida hausta, & cum aceto
modico, aut syrupo acetoso permista, pertentare. de-
inde sensim & pluribus vicibus, per inferiora ipsam
bilem educere; agrotantis interim semper habita ra-
tione virium. quæ si fuerint paulò imbecilliores, suf-
fecerit hoc modo purgauisse. ℞. mellis aërei ℥ ij.
catholici ℥ s. aquæ cichorij ℥ iiij. paretur his permi-
stis hau-

stis haustus. Sed quia nō rarò euenit, vt purgatio re-
 peti postulet (quod sanè consultius sit sensim, quàm
 confertim euacuasse) medicaminum copia opus est,
 ne si eadem crebriùs vsurpemus, ipsa ignaua, & ina-
 nia fiant. Mellis itaque aërei loco sufficere poterit
 Medicus cassiæ recenter extracta ℥ j. s. aut sacchari
 violacei ℥ ij. s. aut zulapij ex pluribus infusionibus
 rosarum ℥ iiij. loco verò catholici præscribere licebit
 nunc draphoenici ℥ ij. nunc diacarthami ℥ ij. s. adie-
 ctis aquis, quas censebit medicus congruere. qui si
 arbitrabitur paulò vehementioribus opus esse, cata-
 potia instituentur hæc. ℞. rhab. ℥ j. Agarici ℥ s. cor-
 ticum myrob. citrinarum & empeliticarum sing. ℥ j.
 omnibus permistis formentur catapotia. quorum
 deuorandorum dosim medici peritia constituet. His
 autem in ventriculum traiectis, statim assumet æger
 syr. ex pluribus infusionibus rosarum tub. ℥ iiij. Ne-
 que fortasse incommodum fuerit hoc tempore ene-
 matibus vti lenitiuis; quemadmodum neque infru-
 giferum, vbi perceperit medicus bili sanguinem af-
 fluenter esse permistum, venam ante purgationem
 tundere, modicam sanguinis educendo copiam. His
 verò decenter, & medico duce, amministratis: ad to-
 pica medicamina deueniendum est, quæ partes do-
 lore oppressas mitigent, ac modicè refrigerent. quo-
 niam immodica partium afflictarum caliditas mate-
 riam ad se allicere & grauiorem dolorem excitare so-
 let. Huiusmodi autem prudentis medici industria fa-
 cilè ex eis, quæ paulò ante cap. 3. descripta sunt, se-
 ligere poterit. alioqui Trallianus ipse huic vnguento
 primas assignauisse videtur. ℞. olei rosacei q. s. &
 admisce ouorum vitellis, dum vnguenti formam ac-
 cipiat. Paulus itidem hoc medicamen probauit, sed

vini modicum, & aceti adijci voluit. Caterum eo v-
tendi modum hunc habet Alex. videlicet, vt partes
affectæ tum vesperi ante somnum, tum mane illo, le-
niter fricando, oblinantur. Corpore verò bilioso exi-
stente, & ardore vltra modum sequente Barth. Mon-
tagnana, vir in arte medica quondam præstâtissimus,
adhiberi iussit sequens medicamentum. ℞. sem.
psyllij ꝑ iij. aquæ q. s. coquantur vsque ad viscosita-
tem, deinde exprimantur per pānum aliquem. hinc,
abiecto semine, ceræ ꝑ iij. & olei communis ꝑ vj.
adijce & rursus coque, cuncta assiduè tudicula agi-
tando, dum liquefacta fuerit cera. tum in pila con-
tunde ac demum locos affectos inunge. Hoc autem
unguentum tantis laudibus ipse Mont. dignum esse
arbitratus est, vt diuuium appellandum censuerit.
Alexander uerò, Aëtius, & Ægineta psyllij semen, in
similē vsu, similiter coquunt, sed cocto, & viscosi-
tatem nacto farinam hordeaceam admiscent, testan-
tes mirabiliter id dolores mitigare, ardorē affligen-
tem restinguere, & parteis affectas ad temperiem bo-
nam reducere. Quibus autem remedijs furenti iam
dolori obuiam iri debeat supra cap. 3. huius tracta-
tus satis superque dictum esse existimaui. sed prius-
quam hinc abeam, nequaquam silentio prætereun-
dum est, Arthritico toto hoc tempore, maximè ca-
uendum esse à repletionē, & inedia immodica, à Ve-
nere, ira, furore, vehementi labore, & (vt summatim
dicam) ab omnibus eis quæ corpus notabiliter excal-
facere possunt.

*De Sanguinei humoris Arthriticum aggra-
uantis euacuatione, CAP. VIII.*

PRÆCIPIVNT vnanimi cōsensu Medicorum
coryphæi, vt, sanguineo humore in corpore exupe-
rante,

rante, protinus (si nihil impedimentum adferat) venæ
 sectio instituatur. neque verò semel (teste Aëtio) sed
 iterum atque iterum, & pluries detractione paula-
 tim repetita. Secandam autem aiunt venam brachij
 internam, aut si hæc non appareat, Mediã, idque è di-
 recto pedis, aut cruris articulari influxione affecti.
 quòd si manus infestentur, seu læua, seu dextera, ea-
 dem seruabitur oppositio. Scrupulū fortasse aliquem
 cuiuspiam adferre posset, quòd, cum Aëtius, atque eius
 imitatores Antonius ab Altom. & Leon. Fuch. dex-
 træ meminerint, sinistram pertransierint. sed cum in
 utroque crure oppositionem attendi Aëtius iusse-
 rit, non potest esse dubium, quin idem obseruari ve-
 lit in vtrius manu. quare rectè & dilucidè ita scri-
 psit quidam: Secunda est vena in brachio è directo
 cruris affecti, & ita in reliquis obseruanda oppositio.
 Porrò manuum articulis laborantibus vena poplitis,
 aut malleoli tundēda instituetur. neque verò medio-
 cri obseruatione dignū putamus, quod scripsit Ægi-
 neta: nimirum eos, qui iam sæpius huiusmodi fluxio-
 nibus fuerunt cruciati, plus noxæ, quam auxiliij ex
 sanguinis detractione percipere; præsertim si corpo-
 re sint imbecillo, ac frigido. proinde vt præsentaneū
 ex venæ sectione leuamen experiaris, id in ijs qui non
 ita pridem morbum sunt experti, & verno tempore,
 perficiendum tibi est. quod planè confirmans Cor-
 Celsus de articulorum doloribus lib. 4. cap. vlt. lo-
 quēs: Vbi sentiri cœperūt, inquit, sanguis mittēdus.
 id enim inter initia statim factum sæpe annuam, non-
 nunquam perpetuam valetudinem totam præstat.
 Cæterum vsque ad quantum temporis spacium cu-
 ratio sperari possit, etiam dicendum videtur. Galen.
 itaque commen. in lib. 6. apho. 47. nobis (quod &

alio diximus loco) ita scriptum reliquit: Quin podagram, & arthritin adhuc incipientem, necdum in articulis callo, seu poro genito, per talem vacuationem (quæ quidem qualis esse debeat, supra ostensum est) multos iam annos fieri prohibuimus. Alexan. verò indefinite magis loquens, sic ait: Speret autem vnusquisque quod si animum diligenter scriptis à me intendat, multos iuuabit, non modo morbi principia subeuntes, sed etiam diu iam eo conflictatos.

Quid à venæ sectione moliendum,

CAPVT IX.

INTERPOSITO à venæ sectione momento aliquo téporis, materiei arthriticæ, atque illius, quæ cū sanguine fortè videatur corpori inimica, purgatio tēta veni, modis quidē & formulis abundè iam demonstratis. quin & topica ipsa ex superioribus ab industrio medico fere omnia peti poterunt. tantum hīc dicemus vtendum cataplasmatis, quæ inflammationes mitigare queāt, citra fluxionum prouocationem. cuiusmodi Aëtio sunt farinæ hordei fabarum, fœnigræci, & cicerum tritæ, ac vino affuso coctæ, cum aqua modico, & oleo rosaceo adiecto. quanquam & eadem farinæ singulariter sumptæ, & in posca, oleoque rosaceo decoctæ etiam dolorem leniendi vim obtineant. magnum præterea momentum adferet istud medicamen. ℞. lactis caprilli, seu bubuli ℥ s. vitellos ouorum duos, olei rosacei ℥ j. croci ℥ s. aceti paxillum, farinæ hordiaceæ, aut fabaceæ, aut etiam micæ panis secalei quantum sufficere videbitur, vt ex coagmentatis formetur cataplasma, quod membro dolenti apponatur creberrimè permutando, ne ipsa cataplasmata tempore refrigescant: quoniã partibus
affectis

affectis maximè perniciosū est frigus externū . ideo-
 que Aëtius foris lana , aut molli panno contegi cata-
 plasmata præcipit. quod si partes ablutione indigeāt,
 non oleo, sed posca, ex Aëtij præcepto, aut alicuius au-
 steræ plantæ decocto, eas fouebimus.

De victus ratione in paroxysmo obseruanda,

CAPVT X.

NORMAM, & libellā victus rationis, in quouis
 casu, Arthriticè quarendam iubemus ex huius li-
 bri tractatu tert. vbi ex composito eam materiam,
 quanta à nobis fieri potuit sedulitate, & labore tra-
 ctauimus. quia tamen nunquam satis inculcari posse
 existimaui, repetam hîc, abstinendum esse à cibis po-
 tenter nutrientibus, & qui sanguineū humorem in-
 crescere faciant. à vino denique, si fieri potest, pror-
 sus se Arthriticus continebit. neque tantum is, qui
 multo sanguine exuberat: sed (vt & alibi dictum est)
 cuiuscunque temperamenti fuerit. est enim cuiuis,
 nec tantum in paroxysmo, maximè inimicum; cum
 præsertim sobrietatis (quæ meritò bonæ valetudinis
 mater dicitur) fines quisquam transcenderit. atque
 hæc cum nemo sani cerebri non fateatur esse verissi-
 ma, & rationi maximè consentanea: nescio quo ta-
 men fato nostræ regionis plerique podagrici omniū
 strenuissimè vino, & cupedijs, nulla eos morbi sui
 memoria remorante, indulgeant. Non video sanè, in
 quo id genus homines, à matribus enitentibus, dif-
 ferant. illè enim foetu iam erumpere volente tam di-
 ris, & tam atrocibus differuntur doloribus, vt coniu-
 gales lusus abominari, detestari, atque prorsus deuo-
 uere ingenti clamore sæpe audiantur. sed postquam
 partu leuatè cibus opiparis, & potu nectareo habitio-

res paullo fieri incipiunt: tum videas dolorum omnium oblitas puerulo blandulè arridentes, cum assistente famula iocantes, & tandem ad maritos lasciuusculè alludentes. Sic & his, dolore iam excarnificante, nihil videtis sobrius, castius, aut temperantius. Vina, Venerem, & luxum omnem diris imprecationibus abdicant. Sanctè promittūt sese illis bella semper indiēturos, atq; odio hostili habituros. Simulatque verò humore, qui torquebat, consumpto, desijt fauere dolor, & ariculi vtcunque firmati in publicum prodire permittunt, stipulatione neglecta, & tormentis è memoria reiectis, inter Apitios, & Promachos, inter Thaidas, & Laidas tanquam pro ingenti brauiocertantes, inuenias. Atque hinc fit, vt huius farinae homines suum illum aduersarium, quantumvis medicorum auxilio adiuti, nunquam ab humeris suis excutere queant. Neque si adhuc sint superstites diuinus ille senex Hippocrates, aut Pergamenus Galenus: imò nec si Dij, & Diui, quibus poëtæ medicinæ inuentum, aut incrementum attribuunt, adesse dignentur, vllum vnquam remedium his adferre valeant. Qui igitur sibi bene consultum volent, temperantiã amplectētur, ganeones, nepotesque odio persequentur, & vini indulgentiam, vt pestem teterrimam, abhorrebunt. Quod si faciant, id, dubio procul, consequuturi sunt, vt perfectam curationem adipiscantur, aut breuiore temporis spacio, & longè remissiùs affligantur.

De atrabilarij humoris Arthriticum opprimentis euacuatione,

CAPVT XI.

Si copiosum sanguinem cum humore melancholico permistum in Arthritici corpore perceperit, venæ sectionem imperabit. Sin autem nullum, aut paucum

cum, euacuationem per inferiora instituere satius erit: semper melanagogis phlegmagoga admiscendo. Sed cum sit hic humor reliquorum omnium pertinacissimus, & solutioni maximè renitēs, præparatione ante ceteros indigere puto non esse necessum admonere; quæadmodum neque quomodo aut præparatio, aut purgatio sunt instituendæ: cum id ubique sit in auctorum libris maximè obuium, & expositum. A vacuatione igitur ea locis affectis adhibebimus (ex Aëtij sententia) quæ leuiter calefacere, attenuare, & discutere possunt. in quorum grege habentur lauri folia teneriora, pastinacæ, caucalidis, hoc est, dauci syluestris, brassicæ, conizæ, iridis, ocymi, nasturtij, & pleraque alia, de quibus suprâ, vel ad nauseam vsque tradidimus. Hæc autem cum medulla panis, & antea memoratis farinis, adipe anserino, gallinaceo, aut butyro sunt cõmiscenda, quò leuiores, & mitiores in admotione efficiantur. Cætera autem, quæ hîc præcipi poterât, vt victus ratio, medicamina anodyna, narcotica, & si quæ sint his affinia, nullo negotio ex antea dictis percipi possunt. quare prudēs eis supersedeo.

De tophorum generatione, & curatione,

CAPVT XII.

GENERATVR nonnunquam circa ipsos articulos materia quædã velut lapidosa, aut cretacea, quam tophum Latini, & Græci (vt aliàs diximus) τῶρον nominant: post cuius generationem Galenus vetat ad pristinam constitutionem posse quenquam exactè redire, sperare. Quod & ante ipsum Hippocr. prædicto lib. 2. nos docuit his verbis: Qui iuuenis est, & circa articulos tophaceos callos nõdum concretos habet, quiq; & accuratè viuit, & laboris amans est, atque alium bonam pro studiorum ratione habet; hic si po-

dagra laborat, & medicum prudētē nactus est, sanus fieri poterit. In senibus autem, in callofis artubus, in ærumnosè viuentibus, & arida aluo præditis, ab arte humana parum spei reliquum est. Qua profectò sententia (vt rectè Guilielmus Pantinus in suis super librum 2. de medicina Cornelij Celsi cōmentarijs scribit) sapientissimus ille omnis medicinæ, ac philosophiæ parens omnem causam cōplexus est, quāobxē in alijs ab arte medica salus in podagra, atque omni arthritide desperetur; in alijs prosperè cōsequatur. Quin & poëta ille Sulmonensis in eandem sententiā cecinit: Tollere nodosam nescit medicina podagrā. Itaque qui eo modo affectus est, id vnum quærere debet quomodo iam natam materiam, quæ miseros articulos mirè distorquet, eximere possit. quod quidem, vbi quo pacto generetur, dixerimus, ostendere conabimur. Tophi igitur inde procreantur, quòd humor articulo impactus partim nostri caloris vi, partim medicaminū discutientiū, & resiccantiū vehementia crassescat, & dum parte ipsius tenui dissipata, dissolutaque nihil aliud remaneat, quàm fex quædam terrena, in calculos concreseat. Ob quam rem summo studio cauere debet medicus, ne in curatione immodicè discutientia, & exsiccantia, sine eorum, quæ emolliendi virtutem habent, mistura, particulis affectis admoueri præcipiat. Ex radicibus igitur althææ, & bryoniæ, ex folijs maluæ, branchæ vrsinæ, vrticæ, abrotoni, marrhubij, & similium aqua decoctorum informabuntur cataplasmata, sed adijciendo bdellium, galbanum, ammoniacum, opopanacem, & huiusmodi cum adipe suillo, caprillo, vitulino, anserino, & similibus, & cum medullarum omni genere, sed præsertim ceruino. quibus præter emollientem

lientem naturam, etiam discutientem tribuit Aegineta. cuius sententia quoque est, admirandam virtutem, & proprietatem in hoc malo inesse peruesto, & peracri caseo trito cum suillæ carnis præpinguis, ac veteris decocto, atque articulis apposito. Quin & ficus quoque triti, & impositi mirificè prodesse feriuntur; quemadmodum & sequens emplastrum. ℞. ammoniaci, bdellij dissolutorum in oleo liliaceo sing. ℥ s. casei antiquissimi, & acerrimi ℥ i. s. feminis nasturtij ℥ s. formetur emplastrum. quod quidem priusquam applicetur, partes affectæ vino rubro foueri debent, in quo malua, althæa, sem. lini, fœnigr. florū sambuci, anthos, stoechas, & huius classis simplicia medicamenta decocta fuerint. Quòd si hac exemplorum segete contentus quisquam non sit futurus, congerat ea, quæ ab auctoribus eruditis de splenetici schitri curatione tradita sunt. Nam quæ illi curando congruunt, in tollendorum topthorum usum ferè traduci possunt.

De Ischiade, seu coxendicum dolore,

CAPVT XIII.

CVM eandem propè curationem (testibus Aegineta, & plerisque alijs medicis) ischias cū reliquis speciebus admittat (cū ab illis ferè locali tantum differentia secernatur) actum agere, qui iam de ea separatim tractare parè, meritò quibusdam videri possem, nisi me, velut vmbone, Galeni testimonium, atque adè ipsa experiètia protegerèt: quib⁹ facilè doceri potest ischiadis materiã in altiori, quàm reliquarū specierū delitescere loco, & proinde pertinacius esse malū, & acriora medicamèta operosioraq; efflagitare.

gitare . Quo fit vt sperem facilè veniam me consecuturū, si de eius natura, sede, atque etiam curatione paulo altiùs disseruerim . Et quia de sede verissimè omnium mihi pronuntiasse Fernelius videtur: idcirco verba eius huc adferre consultius esse existimaui. Ischias, inquit, omnium specierum vehementissima, sedem habet, non in eo articulo, quo femoris caput in coxendicem inseritur, sed altiùs ad summam natē, qua nerui à lumbis, & ab osse sacro emergentes (id autem circiter 25. 26. aut 27. fit vertebram) feruntur in crura. Dolor atrox non in sola est coxendice, sed in femur, & in suram, & in extremum pedem exporrigitur ; quocunq̄ue nimirum ab effecta coxendice deductus neruus pertingit . rarò tumor inest conspicuus, rariùs calor, aut rubor : quòd eius loci summa cutis venis cōspersa minimè sit . Addit verò Valescus medicorum diligentissimus, quandoque pedē, crus, & coxam macie quadam, & tabe extenuari.

De Ischiadis curatione,

CAPVT XIII.

A QVIBVS sit Ischiadici mali auspicanda curatio, non parum inter se medicorū etiā celeberrimi variare videntur . Nam cūm multiplex, ac varius sit huius curationis ineundus callis, & vnus hunc, alius verò alium sequendum, diuersis rationibus sese offerentibus, doceat: factum est, vt ambiguitas quædam in legentium mentem irruerit. Sed eorum super hac re, qua potui diligentia, pensitatis rationibus ambiguitatem ipsam elucidari posse existimaui . Dicemus igitur, sed ὑποθετικῶς, quid illi faciendum senserint. In recēti dolore si ægrotantis corpus vniuersū
sanguini-

sanguinis multitudine (quanquam id rarò fieri Galenus sit testis) inundarit, neque exquisitam venæ sectionem eum ferre posse medicus perceperit, ipsius cubiti primò vena, quæ Basilica dicitur, secanda est, reuulsionis duntaxat gratia. Deinde ex malleoli vena interiore, si dolor ad interna tendat, aut exteriori, si ad externa, sanguinem eliciemus. Sin autem malum iam inueteratum fuerit, & vires ferant sanguinis copiosam missionem, corpusque totum haudquaquã fuerit multo sanguine refertum, sed quæ in coxa sunt venæ sanguine impletæ fuerint, tunc crurum venas tantùm aperiemus, & inde copiosum sanguinem detrahemus. Ea autem sectione peracta, si dolor neuti-quam cesserit, Galenus tum vomitiones (si modò ad eas æger ineptus non fuerit) purgationibus per aluũ vtiliores Ischiadicis esse scribit, vt quæ humorẽ deorsum repentem reuellant. Fieri autem debent per initia ex cibo: postea etiam medicamentis in id efficacibus. Acetum igitur primò, aut syrupum acetosum, deinde oxymel simp, aut scillinum cum aqua tepida præscribemus. Atque vbi iam aliqua ex parte, tũ venæ sectione, tum vomitionibus plethora fuerit sublata, si malũ ipsum sæuire (numeratur enim ab ipso Auicenna inter ægritudines chronicas) non destiterit, & humor influxum suum aut in totum, aut bor a ex parte remiserit: tum purgatione per aluum vti conuenit; præsertim si cum sanguine biliosus etiam succus exuberet. Auicenna verò ventrem per enemata solui mauult. quod etiam multum Valescus probauit, ad eliciendam, vt inquit, materiã frigidã Ischiadem caussantem. Atque in eum vsum istud enema, quo se frequenter in hoc affectu esse vsum affirmat, instituit. ℞. Centaurij, rutæ, saluiæ, chamæpiteos, herbæ

paralyfis, anthi, rad. acori, stoechados Arab. ſing. ꝑ. ij. anifi ꝑ. i. fiat decoctio, in qua diſſolue mellis anthoſari, olei liliacei ſing. ꝑ. iij. agarici. hermodac. ſpecierũ diaturpeti ſing. ꝑ. ij. fiat enema omniũ miſtura, & iteretur ter in vna hebdomade. His quoque addas licebit hieram Hermetis, hierã Logadij, & ſalem gẽmẽ. Quorum tamen quanto erit minor quantitas, tantò diutiùs ab ægro enema retinebitur; vnde mai⁹ emolumentum conſecuturum eſt. Non parum etiã proderit, ſi lateri affecto tunc ager incubuerit, vt faciliùs cathartorum vis eò permanet. Rhaſis autem enema, cui virtutem attribuit iſchiadem etiam veterem curandi, iſtud deſcripſit. ꝑ. cort. rad. capparũ, cort. rad. colocynth. pulſ. æ eiufdem, centaurij minoris, arnogloſſæ, hermodac. ſatyrij, naſturtij, raphani galli- cani, ſeminis bauciæ, & erucæ ſing. ꝑ. i. fiat decoctũ, in quo diſſolue garum commune, & oleum recini- num, quod Barbaris Cherua dicitur, & paretur ene- ma. Deinde medicaminibus vtendũ crudum, & craſ- ſum humorem deturbantibus. cuius claſſis ſunt ca- tapotia ex hermodact. è ſagapeno, & quę fatida nũ- cupantur, quæque ab ipſo Haly deſcripta ſunt hæc. ꝑ. agarici, turpeti ſing. ꝑ. ij. colocynth. ꝑ. i. ſem. cicu- tæ, aloës ſuccocitrinæ ſing. ꝑ. s. omnibus immiſtis for- mentur catapotia. Vel ꝑ. pulueris hieræ ſimp. ꝑ. ij. agarici trochiſcati ꝑ. ij. s. excipiantur oxymel. ſingan- turque catapotia. quibus deuoratis, poſt aliquod tẽ- poris interuallum decoctũ propinabitur ex myrob. chebul. ꝑ. iij, vel iij. in quo diſſoluentur ꝑ. ij. aut iij. zulapij ex pluribus infuſionibus roſarum. Auxiliũ quoque præſtabit haudquaquam exiguum hæc po- tio. ꝑ. cort. myrob. cheb. ꝑ. iij. citrinarũ ꝑ. ij. polyp- quernei, agar. albi, & feminei ſing. ꝑ. i. coquãtur in ſ. q. aquæ

aquæ ad ℥ iii. quibus per colum transfusis adijce electuarij rosati, aut cōfectionis de dactylis ℥ ij. s. syr. ex pluribus infusionibus rosarum ℥ ij. misceantur, & vicibus iteratis hauriantur. Proderit etiam mirum in modum matutino tēpore sumpsisse aliquoties elect. diacarthami ℥ iij. Incredibile enim dictu, qua vi polleat ad eliciendū tum pituitam, tum choleram. Addā autem & hoc loco, & si aliās id semel dictum fuisse significauerimus, materiam ipsam ante vllam purgationem esse preparandam. quod commodè fiet, egro exhibitis melle rosaceo, seu oxymel. simp. vel scillino, aut syrupo è stoechade, aut similibus suprā demonstratis. Hisce autem rebus ita ritè à medico administratis, vt materiam sufficienter iam euacuatam indicia appareant (quod ex mitigatione accidentium deprehendere solemus) ad topica remedia sese medicus accinget, summa interim cura hoc Galeni præceptum obseruans, ne videlicet reprimentia medicamina (quæ vulgò repercutientia dicuntur) loco patienti, & si alijs arthritidis speciebus ea concessa fuerint, admoueat. Cū enim, inquit, in profundo materia noxia sita sit, sanguis ex vicinis, & ambientibus vasis, ac musculis ad illam concipitur, hoc est, magis ad ipsam coxam confluit. Rursum ex eiusdem monitis cauendum, ne ante iustam euacuationem acrioribus medicamentis vtamur: alioqui ægrè curabilem reddemus affectionem. præter alia enim etiam crassescit, viscosaque efficitur acrium medicaminū calore, & siccitate tostioni simile quid sustinens. Id tamen vitij si alicuius medici imprudentia contigerit, Galenus cucurbitam affixam, & clysteres, qui ex purgantibus fiunt, qualis est etiam, qui ex colocynthide constat, maximè opitulari scripsit.

Sed

Sed vnde digressi sumus, redeat iam sermo. Loci igitur affecti principio oleo rutaceo, costino, nardino, vulpino, & è castoreo, adiecto aceti, aut vini albi, quò vis altiùs penetret, modico irroradi sunt. Quòd si paulo acrioribus opus esse videbitur, oleum è piperibus, aut ex pyrethro adhibebimus. Deinde ex saluia, ruta, lauri folijs, sambuci, ebuli radice, pulegio, sauina, opopanace, bdellio, ammoniaco, althææ folijs, & si quæ sunt eiusdem farinae, fomenta, vnguenta, cataplasmata, emplastra, aut cerata parabimus. quorum omnium ordine formulas accipe.

Fomenti formula.

℞. radicē, & folia ebuli, saluiam, iuniperum, sambuci folia, decoques in tribus partibus olei, & quarta vini, deinde spongiam illis immersam parti laboranti iterum, atque iterum impones, & post vnguento, cuius sequitur descriptio, subinde inunges.

Vnguenti formula.

℞. cremoris seminis maluarum, & althææ sing. ℥iij. farinae fœnigræci, seminis lini, sing. ℥s. adipis anserini, & suilli sing. ℥iiij. olei rutacei, chamemelini sing. ℥i. s. ceræ & aceti parum. formetur vnguentum.

Cataplasmatidis formula.

℞. foliorum althææ, saluiæ, rutæ, sambuci sing. p. s. decoquantur, & contendantur leuiter. deinde adijciantur olea irinum è castoreo, anethinum sing. ℥i. cremoris seminis lini, fœnigræci sing. ℥i. quibus omnibus permistis fingatur cum posca sufficienti cataplasma.

Emplastri formula.

℞. succi foliorum rutæ, sambuci, calaminthæ sing. ℥i. bdellij, opopanacis, ammoniaci in aceto dissoluti sing. ℥s. myrrhæ, & resinæ terebenthinæ sing. ℥iiij.

cre-

cremoris sem. altheę, sem. lini, fœnigr. sing. ʒ i. s. farinarum hordei, fabarum, lupinorum sing. ʒ viij. picis, & cerę q. s. fiat emplastrum.

Cerati formula.

℞. oleorū costini, vulpini sing. ʒ i. s. olei de piperibus ʒ s. opopanacis, bdellij, stiracis, sing. ʒ iij. rad. bryonię, nitri, foliorum sambuci sing. ʒ ij. aristol. rotundę, rutę sing. ʒ i. s. euphorbij ʒ i. gummi in acerrimo aceto dissoluatur, & cum resinę terebenthinę, & cerę s. q. fingatur ceratum. Ægineta verò sedulo monet, vt loco dolenti admoueat lupinorum amarorum farina cum oxymelite, aut calaminthę folia ex oxymelite, vel aqua mulsa: id enim mirè vtile esse scribit. Valescus autem vir magno ingenio, & industria ex Auicenna traduxit compositionem quandam, cui vim attribuit partim reprimendi, & partim resoluendi, mitigandique, atque etiam aperiendi. spinas quoque, & ossa putrida è profundo illam posse extrahere, nedum ex coxa materiam ischiadicam asseueravit. ea autem est hæc. ℞. sem. vrticę mundati, spumę bauracis, salis ammoniaci, aristol. rotundę, radicis colocynthidis, terebenthinę sing. aureos xx. fœnigr. piperis, macropiperis, cordumeni, carci agrestis, xylobalsami, thuris, myrrhę, adipis caprę, gummi pini sing. aureos x. cerę lb. iij. visci lb. viij. lactis fici syluestris aureos vij. cum sufficienti oleo liliaceo, ad liquefaciendum liquabilia, & cum vino optimo ad conficiendū quę sicca sunt. quibus omnibus immistis fiat emplastrum. Ex eodem autem auctor idē adfert & compositionem sequentem, quam energia affirmat pollere sedandi dolorem intra vnus horę spatium, siue is contingat in ischio, siue in alijs quibuscunque iuncturis. ℞. fœnig. quantum vis, & cum

cum aceto coque in vase fictili, dum soluatur; deinde adijce mel quantitatis sufficientis; hinc prunis rursus appone, & bullire sine, quoad vnguenti consistentiam nacta fuerint; post amouebuntur, & parti affectæ diligenter trita, lineo que panno illita imponentur: hoc autem fiet ad biduum, aut triduum. At si ne his quidē dolorem vinci posse videatur, necessariū erit, ex Æginetæ, & reliquorum ferè omnium medicorū consilio, ad sinapismos, atque adurentiū medicamentorū vsum sese conuertere. Sinapismi autem ad hunc modū cōstitui poterunt. ℞. sem. sinapi in aceto acerrimo macerati ℥ ij. caricarum ℥ iij. stercoris columbini in vino albo decocti ℥ iij. mellis anacardini ℥ i. misceantur, & fiat sinapismus. Valescus verò ab hoc pauxillum differentem sinapismum hunc præscripsit ℞. seminis sinapi, & fimi columbini pulueratorum sing. par pondus, decoctionis ficuum quantum sat esse videbitur, vt illa vnguenti formam acquirant. quod vbi admotum fuerit, tubercula quædam seu bullulas excitabit, quas aperire conuenit, vt in ipsis humor cōclusus effluat, deinde ipsi loco dolenti spongiam feruida aqua plenam applicare oportet. vel ℞. cantharidum alis resectis, & amotis ℥ ij. staphis agriæ ℥ iij. ex quibus cum fermento, & aceto fiat medicamentum. Est præterea herbæ quoddam genus præstantissimum, cuius Galenus lib. 10. de comp. medicamet. secund. locos, Paulus Aeg. lib. 3. cap. 77. & Aëtius quaternionis primi serm. 3. cap. penult. meminerunt, atque ei virtutem hoc malo sedando, profligando que tantam attribuuerunt, vt mihi religio fuisset, silentio eam præteriuisse. Huic igitur herbæ (vt ipsi asseuerarūt) nomen Iberis est, seu lepidium. cuius quidem naturam, & formam hîc descripsissemus, nisi ab ipsismet auctoribus, locis modò ci-

tatis facilimè quiuvis discere valeret. quanquam Ma-
 thiolus, vir rei herbariæ ad miraculum vsque doctus
 in suis super Dioscoridem commentarijs libro pri-
 mo, capite centesimo quadragesimo septimo eam cla-
 rissimè, & familiarissimè depinxerit. quo fit, vt ad e-
 ius virtutem explicandam, & vtēdi rationem potiùs
 properemus. Paulus igitur eius vim tantam facit, vt
 non sit veritus scribere, in totum ischiadicos restitui
 posse sanitati iberidis vsu. Galenus verò Damocratis
 libellum quendam allegat, in quo dicit Damocratē
 scribere in Iberide (sic enim appellatur regio, à qua
 Iberis herba nomen accepit) medicum quendam a-
 micum suum per hanc herbam integrè curatū fuisse.
 Sed cūm Damocrat. ipse versus quosdam iambicos
 sanè politos, & rotundos cūm de herbę energia, tum
 de vtēdi modo cōscripserit, non potui quin eos hīc
 adscriberē, non equidē vniuersos, sed qui ad nostrū
 negotiū facere maximè videbantur. Scribit autē sic:
 Hanc erutam larga satis cape copia
 Æstate: nam tunc optima, & fortissima est
 Adhuc recens, siccata sed fit debilior.
 Tusam hanc probè (nam difficulter tunditur)
 Pauca subactamque excipies axungia,
 Crurique toti, & maximè coxendici
 Adhibebis, & ligabis, & fines duas
 Horas mulieribus, viris sed quatuor.
 Quę autē sequūtur prolixitate, & nescio quibus re-
 moris offēdere nōnullos fortasse queāt. Proinde pla-
 cuit ea in pauca conferre, & planiùs paulò explicare.
 Subactā igitur (quod ipse dixit) iberidis radicē cum
 pauca, & veteri axungia suilla linteo illines, & loco
 laborāti admouebis, neque diutiùs adhærere permit-
 tes, quàm ipse præcepit, vtriusq; sexus habita ratione.

Siquidem tumores cum ardore, & rubore non secus quam pharmaca sinapismi dicta excitare solet. Quid verò his peractis aegro faciendū fuerit, ex ipsius Damocratis versibus reliquis ferè ad verbum, sublata carminis lege, descripsit Aëtius. quæ ferè sunt huiusmodi. Postea in balneum inducito egrotantē, in quo vbi modicè exsudauerit, in solium immergito, idque fortiter perferre cogito: morsum enim cum ardore initio inferre consuevit: deinde educito. ferme enim semper (vt Damocratis versus promittunt) accidit, vt quamuis ab alijs eò fuerint importati, sua sponte pedibus ingredientibus, exeant. A balneo autem vinum paucū multo oleo affundito, & cōquassata illinito. paulò post ijs aspero panno deterfis, crus ipsum lenissimis lanis cooperito. Et sanè consuevit hoc præsidium nullo alio inde auxilio indigere. quod si tamen aliquando mali vestigiū relinquatur, 20. diebus interpositis, rursus eodē præsidio vtēdū erit. Interiectis tamen diebus non fuerit inutile ceratū suprā descriptū coxēdici imponere. Ceterū, quoniā ea est vitæ nostre miseria, vt mala nōnulla seu temporis diuturnitate, seu corporis prauo tēperamēto, seu morbi natura, pertinaciā penè inexpugnabilē obtineāt, eueniet forsità, vt nec remedijs tā præsentaneis dolor ischiadicus cedere velit. Quare tum ad vstiones per cauteria, velut ad sacram ancorā, perfugiendum erit. Plurimum igitur contulerit diuturnis coxendicū doloribus, si igne sub genu externa in parte inustio facta fuerit. Porrò plures ferro candente vrendi modos apud Paulū lib. 3. cap. 77. & apud Aëtium lib. 12. cap. 3. inuenies. quos ideo omittimus, quòd eorū quàm rarissimus in hoc affectu sit vsus: nec nisi salute ferè deplorata, eò deueniendū medicorum ordo censeat.

IOANNIS SYLVII INSVLENSIS

DE MORBO GALLICO DECLAMATIO,
LOVANIÏ IN SOLENINBVS DISPV-
TATIONIBVS HABITA.

NON ignorabã, auditores humanissimi,
& eruditissimi, apud quos vix mediocri-
ter in sacrosanctæ medicinæ adytis versã-
tus, de re difficillima, vtpote morbo Gal-
lico (qui ob id quòd nouus sit, nec vèterum medico-
rum heroibus cognitus, caligine, & tenebris offusus
est) verba me facere pararẽ. Quia tamen minimè mi-
hi dubiũ fuerat (quæ est vestra prudentia, ingenijque
dexteritas) vos satis videre, quãta me necessitas, quã-
que durum telũ, in hanc descendere palæstram, licet
imbecillum pugilẽ compulerit, ausus fui vestro me
conspectui offerre, obsecrans; atque obtestãs, vt quã-
uis nihil nisi ieiunum, & triuiale fortè dicturum, ve-
stris tamen auribus placere adnitentẽ, & vtilitati ve-
stræ consulere laborantẽ aliquantulo tẽporis spatio
ferre non dedignemini. Quoniam verò in quibusuis
actionibus magnum emolumentũ, magnãque gratiã
adfert lumen, & facilitas: quò dilucidiores, & magis
perspicui essemus, declamatiunculam hanc in partes
quatuor distribuere statuimus; in quarũ prima mor-
bi originẽ cum definitione, in secunda notas, seu iu-
dicia, in tertia curationẽ, & in quarta præcautionem
demonstrare sumus conaturi. Definitur itaque malũ
ipsum hoc modo: Gallicus morbus est soluta conti-
nuitas, ab exustis humoribus per contagium ferè in
cõcubitu genita, à malignis quibusdam pustulis inci-
piens, pudendaque plerunque, deinde reliquas cor-
poris exteriores partes, & caput præcipuè inficiens:

dehinc intimas partes ingressa, dolores circa articulos, & ossa, noctu præcipuè faciens, atque abscessus duros in pessima adeò vlcera, vt ossa quoque plerumque vitient, post longum tempus desinentes. Est verò hæc definitio viri inter neotericos medicos eminentissimi Ioannis Manardi; quam quidem si verbosior, & prolixior, quàm definitionis natura fortasse postulet, esse dixeritis; fatebimur quidem: sed id vir doctissimus fecit, vt cauillandi occasionem omnem, tanquam Tinedia bipenni amputaret. Non deerant enim eius ætate, qui affectum hunc elephantiasin, lepram, mentagram, siphatum, vel lichenem esse mordicus defendere vellent. cæterum quàm toto cælo aberrauerint, & plusquam *δὲ δια πάσων* (vt Græcorum fertur prouerbio) ab ipsius morbi sincera cognitione abfuerint, ex modò audita definitione, & ijs, quæ deinceps dicturi sumus, indicari poterit. Sed iam definitione tradita, morbi originem vt vobis apetiarnus, ratio postulare videtur; quanquam tam variè (adeò difficile negotium pestis ista medicis facessit) à varijs proditam repererim, vt cui opinioni adstipularer, propè anceps nobis relictum fuerit. Quidam enim cum Ioanne Baptista Montano medico sanè celebri sentiunt ab Indicis quibusdam gentibus ortum habere: sic autem ille narrat: Anno à Christi natiuitate 1492. quidam miles Columbus nomine, & natione Genuensis vnà cum multis Hispanis accessit in Indias illas nouas, in quibus permulti Hispanorum hoc morbo, cùm sit ibi familiarissimus, & non secus, atque apud nos scabies, frequentissimus, correpti fuere: qui deinde ad suas regiones, & ad nos reuertentes multos ex nostris

infece-

infecere .Sunt deinde & in his, qui ad huius opinionis adstructionem addunt, nos ab eo populo hunc morbum curandi rationem, per lignum illud, quod sanctum, siue Indicum nominamus, didicisse. Sed horum sententia nobis non est visa vero similis. nam & si loca illa à nobis noua nuncupentur, & nostro sæculo, aut fortassis aliquot retroactis non fuerint nostro orbi cognita: quomodo tamen credibile fuerit, vt illa tam multos cosmographos, medicosque Italos, Græcos, Afros, Ægyptios, Arabes, Chaldæos, qui vniuersum propè orbem peragrantes fursum, deorsum cursum, vt artem suam locupletarent, & confirmarent, latere potuissent? Sed neque sententiæ eorum subscribere potui, qui huius affectus causam eclipsibus, & infortunatorum adspectibus, Saturni videlicet cum Marte in vigesimo quarto gradu Scorpionis, ascendente decimo gradu Leonis, assignandam contendunt, dicentes ex Saturni siccitate, & Martis caliditate in signo frigido, & humido plurimam in humoribus natam esse exustionem, & putrefactionem, ex quibus lues ista emanauerit. Siquidem (vt rectè Manardus epistolarum medicinalium septimo colligit) nihil huic morbo cum aëris vel humore, vel qualitate aliqua commune esse potest, & proinde Epidimicus nequaquam dici posse: cum ille dicatur (Galeno in proœmio enarrationis in librum Epidimiarum Hippocratis teste) qui pluribus ex inspirato aëre communis est. At quæcunque, inquit Manardus, sit aëris constitutio, si vir infectæ, aut mulier infecto misceatur, rarò accidit, quin vterque polluat. Sanior igitur nobis videtur eorum sententia, qui

annis ab hinc 62. quo tēpore Carolus viij. Gallorum rex, cognomine Gibbosus, Neapolin oppugnaturus in Italiā exercitum introduxit, hunc morbum suppullulasse arbitrati sunt. Nam dum quidam ex Gallis dulci fortuna forsitan ebrius (victores enim Galli per totam Campaniam grassantes luxuriabantur) libidinosa titillatione obsideretur, in meretricē quandam incidit forma admodū venusta, & planè illice, quæ paulò antea (vt avarum genus mulierum pecuniæ gratia nihil non subire audet) cum quodam, qui elephantiasi, malo lepræ simili, laborabat, rem habuisse comperta est. Ex hoc igitur cum ea amplexu miser Gallus mirificum illud donum est consecutus. Porro quia, vti diximus, Harpyia ista specie, & vultu esset admodum decoro, & blando (neque enim adhuc tabes illa eius faciem contaminauerat) cōplures milites illius noctes incauti redemerunt. qui & ipsi inquinati alias mulieres inquinantes tandem contagē istam, quam antea nulla ætas fuerat experta, quàm latissimè propagauerunt. Et nunc adeò nostræ Europæ hominibus familiaris facta est, & frequens, vt quidam tam horrendum, tamque exitiale malum experti, tamen cauere non possint, quin subinde idem incurrant; adeò vt iam vulgari feratur prouerbio, illum nobilitatis titulum promeruisse, quem tertio morbus repetiuerit. Nimirum isti diui Iobi symmistæ sese in hac tanta afflictione ioculari dicto consolantur, cum nullus sani cerebri homo non debeat tenuissimæ, & vilissimæ sorti talium nobilium conditionem posthabere. Illi tamen, si dijs placet, hac ignobili nobilitate sibi placentes iam aulicorum mores, & ritus sibi imitandos proponunt. Ocreas ex tenui aluta tibijs suis inducūt. Candidulas, & tenellas manus chirothecis

rothecis odoriferis vestiunt. Puellas, matronasque domi, in vijs, in foro, in templo, nusquam non suauiter basiant, atque molliter medias amplectuntur. hoc vnum nobilitatis exercitium in eis desideres, quòd membra trahentes amplius tripudiare, & lacertos exerere non possint. Sed mirum fortasse quibusdam videbitur, quòd ad mulierum oscula admittatur, cum intus corruptis humoribus grauissimam ore mephitim exhalent. Sanè habent, habent, inquam, isti sycophantæ antidotum, qua puellis facile imponant: pastillos enim ex suaueolentibus condimentis confectos assiduè manibus suis ita rotant, vt ab imprudentibus non facile teter faucium vapor percipiatur. Posthume non bene olet, qui bene semper olet. Porrò cum sit, vt diximus, hic morbus tam multis iam nationibus propè domesticus; nullam tamen reperias, quæ nominis etymologiam sibi adscribi patiatur. Gallus morbum Neapolitanum, seu Parthenopæum, Italus Gallicum, quemadmodum & Hispanus: at Germanus Hispanam scabiem appellat. Sed cum hæc dira lues non Europam modò, verum & Asiam, & Africam inuaserit, non inscito, neque inepto nomine Blasius quidam Holerius in libello suo de morborum curandorum institutione, *κοσμικόν*, hoc est, mundanum mihi nominasse videtur. Quocunque tamen vocetur nomine, postquam de re ipsa nulla existat controuersia, hinc multum mihi laborandum non existimaui. Quare ad secundam nostri instituti partem, quæ huius morbi corpus affligentis signa proditura est, transire consultius nobis visum est. Præpollet enim multis modis superiori & vberitate, & vtilitate: quia nanque malum nisi cognitum, declinare nequimus, pedibus, manibusque, imò to-

to corpore nobis adnitendum est, ut quæ notæ tabem istam aperire possint, non omninò ignari simus, siue ab eo iam inquinati, siue ab eo adhuc immunes. Quisquis enim in vrticetum istud corruerit, nisi tempestiuè deposito omni pudore sese perito medico patefaciat, periculum est, ne partibus, quas vocant principes, labefactatis, tandem in tabem incurabilem incidat, vnde præproperè sequatur mors, aut vita morte calamitosior. Quòd si qui continentes ita hæctenus vixerint, ut malus iste hospes nondum apud eos diuersatus sit, quid illis debeat prius esse? quid antiquius? (cùm sit hic morbus maximè contagiosus) quàm indicia quædam habere familiaria, quorum beneficio tam crudelem beluam aduentantem tectis suis depellere, atque arcere queant? Adde quòd quidam medici, atque chirurgi nomine indigni, malè affectos ad se venientes sæpe mentiantur hac labe correptos, quòd nummorum maiorem copiam emungant; quorum imposturis faciliè occurreris, si morbi signa non ignoraueris. quæ sunt huiusmodi. Ægri pudenda pustulis quibusdam crustosis, siccis, & interdum etiam faniosis inficiuntur. Bubones nunc in dextro, nunc in sinistro, sæpe in vtroque inguine insurgere percipiuntur, quos Galli caballos, in re tam serua ludentes, appellitât; propterea quòd quem bubones inuaserunt, is incedere nequeat, nisi ita diuaricatis tibijs, ut caballo insidere videatur. Sed ad signa reuertor. In fronte, item & circa capillorum radices papulæ quædam tanquam gemmulæ pyropi, aut tanquam exanthemata, ijs similia, quæ ab igne excitantur, erumpunt, & quasi efflorescunt. caput verò grauedine molesta affligitur: dolores præsertim nocturni,
cum

cum colli, & scapularum cruciatibus, qui temporis progressu ad brachiorum, & crurum iuncturas dilabuntur, insurgunt. Ad sunt & cum doloribus tumores quidam præter naturam in ipsis articulis, qui difficulter admodum resoluuntur, & raro ad suppurationem perducì possunt. Cæterum non videbitur, opinor, omninò *παρέρπων*, si qui colores in supradiçtis pustulis, & abscessibus imprimantur, hîc aperuerimus; quod quidem vt debite præstemus, de humorum qualitatibus, à quarum corruptione iste morbus originem accipiat, priùs dicendum nobis fuerit. Constat autem apud medicos eum ex quatuor humorum corruptela, sanguinis videlicet, pituitæ, & vtriusque bilis scaturire posse: sed tamen ferè semper est vnus aliquis, qui reliquis altiùs caput erigit. Si itaque sanguis principatum obtineat, abscessus in inguinibus, quæ Græci apostemata dicunt, rubentes, & calidi, nonnihilque intumescences exoriuntur, quî continuam sæpe febrim egrototo pariunt. Pustulæ autem, quæ circa collum potissimè, & frontem eminent, subtumidæ, & rubentes erunt, quemadmodum & oculi ipsi. nec ea rantùm signa sanguinis exuperantiam indicabunt: sed etiam venarum intensio. deinde ab hora noctis nona, vsque in tertiam diei horam ægrotanti labores incruDESCENT. Si verò bilis flaua dominatrix in corpore existat, ea cum pudenda expugnauerit, vlcere statim virulento, serpenti, carioso, cum summo rubore, & inflammatione debacchatur. Pustulæ autem, quæ se exteriùs egerent, citrinum colorem referunt: & à tertia potissimùm diei hora, vsque ad sequentem nonam dolor ingrauescere sentietur. Quòd si pituita redundantia imperiù obtineat, rariùs pustulæ

læ per corporis habitum visuntur, eò quòd pituitæ ea sit natura (Galenî 6. aphor. testimonio) vt magis ad iuncturas defluat. vnde omnium iuncturarum, & articulorum incredibiles exoriuntur cruciatus, qui occiput maximè, tibiasque infestant, atque à tertia noctis hora vsque ad nonam mirè ægrum excarnificât. Si verò bilis atra imperium exerceat, supercilia, cranium, brachia, pernasque tuberibus callofis, & apostematibus, quæ Græci τὴν σκίψης dicunt, non dissimilibus infestari duriter videbis. Pustulæ autè liuentes verrucarum speciem representant. Color laborantis cineritius, & plumbeus existit. Hinc thoracis inflammatio, vetriculi imbecillitas, splenis grauitas, & durities, acidi ructus, pedum tumores, crurum varices, & alia quàm plurima mala longo agmine adrepentia miserum ægri corpus aggrauabunt. quin excrementa ipsa tristi nigrore infecta deijciētur. Atque hæc quidè de ista lue inquinatorum signis sufficere posse videbantur, nisi & aliud quoddam restaret (tamen si nullam necessitatē inferat) quod & ego, & vos sæpe experti estis. Illud autem est, quòd suaues isti Veneris milites hominū sanorum cōmercia, & propiora colloquia assiduè venentur, & inter colloquendum ita propinquè faciem admoueāt, vt olidum virus, quod in ore natum est, in nostras fauces euomere velle videantur. Vnde tam iucundum, & amœnū plerunque odorem percipimus, quàm si vetulæ baghuttæ recens oletum nares nostras oppugnet. Sed iam vtcunque morbi signis à nobis proditis ad tertiam nostræ declamationis partem, nimirum curationem, vt sese deflectat oratio, tempus postulare videtur. neque tamen velim, vt minutim singulas antidotos, & pharmacorum temperaturas nos vobis tractaturos

Et turos expectetis : cum id opus esset longè prolixius, quàm temporis mihi cōcessi ratio pateretur, & inutiliter propè vocabulorum horridulorum congerie me obtusurum vobis aures persuasum haberem. Quapropter summa sequar tantùm fastigia rerum, contentus ea attingere, quæ nullo negotio intelligatis, & vnde emolumenti nonnihil ad vos deriuari possit. Quem igitur huius affectus suspicio inuasit, signisque nuper rite perpenis admonitus fuerit, citra dilationem, aut moram vllam medico non inerti, nō obtusæ naris, non analphabeto (cuiusmodi plerunque sunt omnes, qui huius morbi curationem profitentur) sed litteris, & ingenij dexteritate prædito, sese perfricta fronte, & facie denudabit, morbi sui circumstantias omnes ei aperiens, nihilque eum celans de ijs, quæ ad mali sui cognitionem facere possint. Nam si vsquam parænesis ista,

Principijs obsta, serò medicina paratur;

Dum mala per longas inualuere moras,
in hoc sanè morbi genere locū maximè habitura est. Quoniam si tempore labente altiores in corpore radices eum agere permiseris, tam certò credas, quàm si me audias folium recitare Sybillæ, ita profundè in corporis penetralia sese reconditurum, partibusque internis ita tenaciter hæsurum, vt postea medici industria placari quidem, extirpari haud temere possit. ne si Apollo quidem pharmaca omnia sua attulerit, adeò inueteratum istud malum humanæ naturæ aduersum est, & noxium. Porrò adhuc recens, & maximè quòd syncerum offenderit laborantis sanguinè, non difficili negotio è corpore omninò profligari à medico non indocto, atque exterminari poterit. Nā & si morbū hunc nouum esse, nostræ memoriæ pro-

pè

pè medici omnes apertè fateantur, & proinde medicos omnes, chirurgosque initiò perspecta mali prauitas valde attonitos reddiderit: industria tamen, & ingenio (Credo equidem auxiliū Diuūm monstrante supremo) eò tandem penetrarunt, vt quæ esset huius sæuientis monstri essentia, penitiùs cognoscerent; qua cognita causam amouerent; atque ea amota hominem pristinæ sanitati restituerent. Vidimus ipsi, & familiariter nouimus in Louaniensi academia chirurgum quendam insulensem Franciscum Stephanum, qui dum olim adhuc adolescens Louanij arti suæ daret operam, morbi huius radicem nescio cuiusmodi aqua (neque enim id quenquam mortalium docere volebat) in vitrea ampulla inter prunas sine flamma diutilè cocta, extirpauerit. Mentior, nisi simile quiddam medicorum excellentissimus Petrus Andr. Matthiolus tradat de potu quodam, quem ipse secretum appellare consueuerat, quo morbum Gallicum nuper contractum se creberri- mē curauisse grauitè affirmet, ex quocunque etiam humore indiscriminatim conflatum. Alioqui idem auctōr aqua, quæ philosophica nuncupatur, affectum hunc facilè posse depelli, indubitanter asseuerat. Quid verò de ligno illo, quod propter energiam, quam producit, diuinam *εγίοξυλον*, id est sanctum lignum appellatum est, dicturi sumus? certè vno ore præstantissimi quique medici huius vnus virtute morbo Gallico correptum in corporis integritatem redire posse, modò tamen noxiæ materiæ præparatio, & coueniens expurgatio antecesserit, profitentur. quo fit, vt non iniuria Hieronymum quendam Fracastorium medicum insignem, poëtamque nobilem, postquam in huius
ligni

ligni laudes longè, latèque exspatiatus esset, credam
entheo quodam furore agitatum in sua Syphilide
exclamasse:

Salve magna Deùm manibus fata semine sacro
Pulcra comis, spectata nouis virtutibus arbos,
Spes hominũ, externi decus, & noua gloria mundi.
Sunt tamen apozemata quædam, olea, vnguenta, ca-
taplasmata, & nonnulla alia antidota, quibus omninò
sit opus ad istius mali, præsertim utcũque adulti de-
pulsionem: quorum cum vberimam tibi suppedi-
tent complurium medicorum libri copiam, absurdũ
fore putauĩ, & vobis tædiosum, si eis describendis ve-
stras aures onerarem; cum pleraque verbis scateant
horridis, & exoticis, neque eorum, nisi præscribente
perito medico, vobis vllus vsus esse possit. Familia-
riora aurem sunt, nec minùs tamen necessaria, quæ
de rerum non naturalium obseruantia medici tradi-
derunt. Sunt autem illæ numero sex: nimirum aër, ci-
bus & potus, motus & quies, somnus & vigilia, ex-
cretio & retentio, atque animi affectus, qui à Gale-
nò, & alijs Græcis *παθήματα* simpliciter, & cum ad-
iectione *παθήματα τῆς ψυχῆς* nominantur. hæc au-
tem medicorum scholæ Res non naturales appellat
(vt hoc obiter dicam) eò quòd ad naturam nostram,
seu corporis constitutionem nihil faciant; sinistrè ta-
men aut dextrè adhibitæ vel officiũt, vel humanæ na-
turæ conducunt. In his verò quid obseruandum cen-
suerint medici, breuiter dicemus. Curando igitur
aër, atque anni tempus prudenter seligenda sunt.
Cum enim anni partes constituentur quatuor, in
eis verè curationi maximè est accommodum, pro-
pterea quòd reliquæ partes plerunque aliqua ve-
hementi qualitate exuperent, qua aërem ipsum affi-
ciunt,

ciunt, quem moderatū in calore, & humore (cuiusmodi sine cōtrouersia vernum aërē omnes esse prædicant) ad hanc curationem esse conueniebat. atque ob id habitationes, quæ sunt frigida, & pluuijs obnoxia, fontes limosi, stagna, lacus, flumina inundantia, & paludes maximè sunt fugienda: quia ijs inficitur aër, quo plurimorum aliorum morborum vehes nobis adducuntur. Cibus autem, & potus non minorem curam, quàm ipse aër, requirunt: eò quòd (vt inquit Haly) illa corpus nostrum multis mutationis speciebus immutent. Sit ergo panis non calidus, nec vetustatem trium dierum excedens; sit bene coctus, & fermentatus, modicèque salitus, & ex optimo grano subactus. Carnibus verò eger vtatur paucarum su perfluitatum, cuiusmodi sunt vitulina, hœdina, caprilla, quas sequuntur gallinarum, caponum, perdicum, turturum, phasianorum, turdorumque carnes. sed potius elixæ, quàm assæ esitari debent, propterea quòd faciliùs concoquantur. Quòd si occasio sese offerat, vt piscibus vescèdum sit, curet, vt saxatiles sint, squamosi, & in synceris aquis degentes; potu autè vtatur vinoso. Sed cautio esse debet, ne vinū nimium sit dulce: quia tale parit in corpore oppilationes, neque etiam nouum, quia id ebullitionē humorum, & dysenteriam generat; sit igitur medium inter antiquū, & nouum; sit boni odoris, & saporis. Insuper, vt id vniuersaliter dicam, cena prædio sit semper parcior, euiteturque cū inanita, tum plenitudo: illa enim corpus ita attenuat, vt morbi doloribus, eger par esse non possit; hæc verò (vt Galenus secundo de accidenti, & morbo scripsit) morborum frigidorum causa existit. Quare optimè diuinus ille Hippocrat. protulit sectionis secundæ aphor. 4. Non satietas, non fames,

fames, neque aliud quicquam, quod naturæ modum excedat, bonum. Quod autem ad somnum, & vigiliam attinet, nihil aliud dicturi sumus, nisi vt tanquam ex tripode responso, fidem æger habeat Hippocrati sectionis secundæ, aphor. tertio dicenti: Somnus, vigilia, vtraque si immoderata existunt, malum: vigiliæ enim vehementer exsiccant corpus; somnus autem æquo longior prauis humoribus gignendis est fomentum. si tamen in alterutrum peccandum sit, diuturniore somno, quàm vigilijs minus offendetur. Meridianum tamē somnum tanquā maximam perniciē fugere oportet, nisi forsitan præcedēte nocte omninò æger dormire nequiuerit. Motus verò, si moderatus sit, probari videtur, modò ante cibum suscipiatur, iuxta Hippocratis sexto Epidemiarum, sectionis quartæ aphor. vltimum hunc: *πρόνοι σιτίων ἡγείστωσαν*, hoc est, labores cibos antecedant, declinare tamen ad superfluam quietē, quàm ad vehementiorem motum satius est: imò quando pharmaca traduntur, omnino exercitijs abstinere cōuenit. Vitanda est insuper ira, tristitia, timor, sollicitudo: contrā latari, bene de salute sua sperare, & cum amiculis conuersari solantibus, mirè conducit; siquidem

Anxia mens non ipsa sibi, non rebus agendis

Constat, ab hac vitium corpora sæpe trahunt;

Hinc variæ pestes, morborum hinc mille figuræ:

Crede animum nostri corporis esse ducem.

Sæpe graues ista veniunt ex arce labores,

Sicut ab aërijs pestilis aura plagis.

Denique (vt tandem ad vltimam rem non naturalem deueniamus) diligenter curet æger, vt ventrem lubricū habeat, si non natura, certè artificio, & me-

dici industria. Venerem autem tanquam pestem in ultimas terras relegare oportet: nihil enim est nocivum magis. si tamen ab ea omnino abstineri non possit, videndum est, ne ea, nisi ultima concoctione peracta, aduocetur. Restat modò vt memores eorum, quæ in frontispicio sanus polliciti, rationes aliquas tradamus, quibus hanc contagem, qua tristius haud vllum monstrum, nec sæuior vlla pestis, & ira Deum Stygijs sese extulit vndis, deuitare possimus. nam et si ex concubitu potissimum scaturiginem habeat: cum tamen & continentissimi in istam Scyllam incidere possint, accurata præcautione quis esse opus inficiabitur? nam aded præsens venenū fouet ista pestis, & tam multas reperit vias, quibus, proh dolor, in corpus humanum, & in id solum (cætera enim animalia ab hac lue immunia esse asserunt) irreat, vt incautos quasi positos insidijs, facile opprimat: per contactum siquidem, etiam sine vllò vsu Venereo, maxime sudore per aërem ex corpore diffuso ipsius laborantis: per vestimenta, præsertim lineæ, quæ cutem contegunt: per cibum, in quem affectus halitus euomuerit, aut gingiuis putrilagine corruptis contigerit: per potum ex eodem calice sumptum: per osculum in amoris speciem exhibitum, & alia his affinia in hominum præcordia hæc dira pestis illabitur. Quare ea omnia suspecta habere debet, quisquis colloquium, aut consuetudinem cum infecto habere coactus fuerit. siquidem asserit Nico. Massa medicorum non infimus, se inter alios amicum quendam suum curasse, qui per solum contactum linteaminum, in quibus quidam, qui in crure hulcus Neapolitanū habebat, se dormiturus composuerat. Quocirca consultissime mihi facere videntur

tur

tur mercatores, & viatores nostrates, qui dum foris peregrinantur, diligenti indagine perscrutantur num munda, recensque lota sint lintea, in quibus iacere debeant; quinimo oculis suis, suorumque diuersiorum præfectis diffidentes, allato per seruitia fasci coculario ea diligenter exponunt, & tam diu protendunt, dum virtute attractoria ipsius ignis, quicquid inesse poterat contagij sudorifici, eductum sibi persuaferint. Euenit tamen vt alijs alij faciliùs, & citiùs hoc malo corripiantur. melancholici enim siue per muliebrem amplexum, siue per solam contagem faciliùs inquinari possunt propter morbi similitudinem, cum ille sit maximè siccus; deinde qui corpora habent delicata, & rara: sed omnium velocissimè, qui corpus prauis humoribus habent oppletum: cum etenim huius morbi officina, seu, vt ipsi vocant, minera, sit hepar, cuius munus est quatuor ipsos humores procreare, si ipsum priùs male affectum fuerit, sequitur facillimè hac infectione imbui posse. Cæterùm ad milites istos Cupidineos, qui pruritu quodam libidinoso ardent, amplexus meretricios difficulter euitare queunt, priusquam finiamus, deueniendum est: nam & illis quoque præcautionis aliquæ rationes præscribendæ sunt. Cum igitur effrenis ille ardor in præcordia, & medullas sese insinuauerit, subeat mentem illorum iubeo, quàm multis calamitatibus hominum tota vita sit obnoxia. misera, & sordida est natiuitas, laboriosa educatio, multis iniurijs exposita pueritia, plurimis sudoribus onerata iuuentus, grauissima senectus, durissima denique mortis necessitas: taceo multorum morborum vltro irrepentium agmina: taceo infestam paupertatem, infamiam, pudorem, tormenta,

insidias, conuicia, lites, contumelias; quæ sanè omnia, etsi mirum in modum grauiâ, molestaque quilibet sanæ mentis cogatur fateri, si tamè ad amissim perpenfa, aut ad trutinam examinata fuerint, ea dubio procul execranda ista lues longè exuperat, quam tamen isti insani, & amentes suo iumento accersunt, & sæpe magno redimunt: sed vbi eam nacti sunt, quid aliud (vt non inscitè dixit quidam) quam viuû cadauer gerunt? Porro audire mihi iam videor in hoc cœtu adolescentes quosdam planè Veneris filios obstrepentes se nonnunquam consodaliu suorum persuasionibus propè ineuitalibus ad fornices pertrahi, interdum etiam, vbi Bacchus (sine quo frigere Venerem meritò dixit Comicus) plusquam dimidium mentis illis abstulerit, eò rapi, & se tum imprudentes in spurcarum luparum barathrum impurum prolabi. age, his quoque medeamur. Imprimis igitur edocti à nobis signa suprâ indicata, videât, si fieri possit, vt rem cum non infecta habeant. quòd si ne id quidem cauere poterunt, simulatque flagitiosam suam libidinè expleuerint, pudenda aqua calida, aut vino (quod melius, sed imparabilius est) candido ablui solicitè curent: hac enim ablutione pestifer ille humor pudendis insidens consumetur, exterminabiturque. Longè tamen tutior (vt illud tandem coronidis vice addam) & salubrior antidotus foret, ab istis horrèdis lathomijs pedem referre, meretricû lasciuia cane peiùs, & angue odisse, oculorû petulantiam, corporis illecebrosu gestu, sermonum blanditias, crines crispòs, labra insidiosè ridentia, mammillas ad alliciendum compositas in tempore discere aspernari: basia, suauia, contactus, oppressiunculas, affrictiones, luctas, reliquasque omnes

nes captiosas blanditias, quibus puellæ iuucatos amatores in suam nassam sæpe pertrahunt, veluti firmum despiciatui habere: denique sibi adolescentes illos apud Menandrum imitandos proponere, qui, dum inter pocula leno quidã impurus illis insidias, formosas aliquot, & bene cultas meretrices producendo, moliretur, in sese demissis oculis ardebant bellaria, ne ausi quidem illos in eas deflectere. Ista sanè, atque eis similia si in animum non grauatim demittatis, altasque radices agere permittatis, à damnosæ Veneris stimulo facilè vos liberabitis, & asseretis; cùm præsertim breuis illa titillatio aliud sit nihil (vt rectè dixit Socrates) quàm morbi comitialis quædam species, à qua grauissimè corpus humanum labefactari experimur. Quocirca meritò Pithagoram interrogatum à quodam, quando cum femina esset congregiendum, respondisse ferunt: Cùm voles teipso fieri debilior. cuius quidem rei non ignarus Demosthenes, Laidem accedens, eius noctem (vt elegantissimè Gellius in suis Atticis noctibus refert) expetiturus, concubitus panitudinem appellauit. sed ipsius egregij scriptoris vti verbis libitum est: quia & lepore, & iucunditate, quibus in narrando vsus est, vobis gratissima fore existimaui. Ad ipsam, inquit, Laidem ille Demosthenes clanculum adit, & vt sibi sui copiam faceret, petit: at Lais decem millia drachmarum (quæ faciunt nostræ monetæ mille coronatos) poposcit. tali autem petulantia mulieris, atque pecuniæ magnitudine ictus, expauidusque Demosthenes, auertit iter, & discedens ἐκ ἀνοῦμαι, inquit, μύριον δραχμῶν μετὰ μέλειαν, hoc est, non emo decem millibus drachmarum panitudinem. Posteaquã igitur

tur, auditores optimi, huius horrendi morbi adeò turpem originem, notas fœdas, curationem molestam, & aleæ plenam, præcautionem periculosam intellexistis, obsecro, aut si patiamini, moneo, vt procul à vobis hanc deformem, & saniosam pforam arceatis, hanc in barathrum, in sterquilinum, in foricas proijciatis, ac proscribatis, ne tam exitiali scabie correpti, toto vitæ curriculo doleatis. Dixi.

In hoc libro nihil est, quod sit contra fidem, religionem, aut bonos mores: sed solum tractat ea, que concernunt medicinam, id que valde doctè; quare meo iudicio imprimi poterit. Ita attestor ego

Ioannes à sine Plebanus Antuerpiensis.

EXCVDEBAT ANTVERPIÆ CHRISTO-
PHORVS PLANTINVS ANNO M. D.
LXV. V. IDVS MARTII.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
THOMAS B. BARTON
LXV. 17. 1893. 18. 19. 20.

